పద్యకావ్యము

NITI KATHA SANGRAHAM

BY

K. GOPAUL RAU

A TELUGU metrical version of a few gems from ÆSOP'S FABLES, containing full illustrations and glossary—Approved by the Madras Text-Book Committee for Forms 1,11 & 111 (Consolidated List of Text-Books of 1907 and para 2 of that of 1913.)—Selected by the Director of Public Instruction for use in Schools under Public Management (Revised List, P. 678, Pt. I. B., Ft. St. Geo. Gaz., D. 7—11—13.) Specially patronized by the Government and several Taluk Boards and Municipalities, the latter including the Corporation of Madras—Extensively used as a Text-Book in Schools of all descriptions in the Telugu parts.

OPINIONS

THE LATE HONORABLE RAO BAHADUR P. ANANDA CHARLU, Vidya Vinoda, Visarada, C. I. E.:

"I have read with much pleasure the little book NITI KATHA SANGRAHAM by Mr. Gopaul Rau. It is a creditable performance for a first effort; and it gives unmistakable proof of latent literary powers, which better subjects are bound to call forth. I wish the young author all success."

MR. V. VENKATARAYA SASTRY, Retired Senior Sanskrit Pundit and Superintendent of Vernacular Studies, Christian College, Madras:

" I have read portions of Mr. K. Gopaul Rau's NITI KATHA SANGRAHAM. . . . . . I have been favourably impressed by their felicitous and chaste composition."

MR. V. SUBBA RAU PANTULU, Telugu Pundit, Presidency College, Madras:

"I was teaching Mr. K. Gopaul Rau's NITI KATHA SANGRAHAM in Hindu High School, Triplicane. It is written in a good style."

Seventh Edition 5,000 — Total 20,000 Copies

PRICE FOUR ANNAS, POSTAGE EXTRA

THE MADRAS EDUCATIONAL TRADING Co.

George Town, Madras

KAVITVOPAYANAM

BY

K. GOPAUL RAU

A Tribute in Verse to Their Majesties

King George V and Queen Mary

The Emperor and Empress of India

Written in Honour of Their Visit to Madras
IN 1905-6

As the Prince and Princess of Wales

ROYAL ACKNOWLEDGEMENT

"The Private Secretary to the Prince of Wales is directed to thank Mr. K. Gopaul Rau for the copies of booklets containing Telugu verses, which he has been good enough to forward for His Royal Highness' acceptance."

PRESS OPINIONS

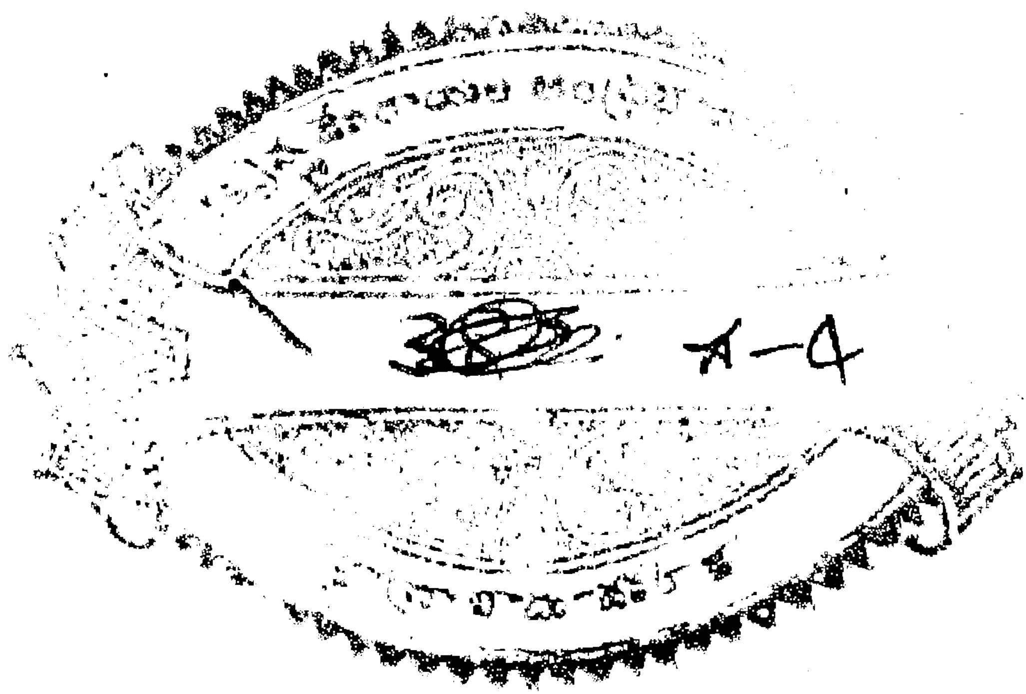
THE HINDU—The poem is animated with deep sentiments of loyalty and devotion to the Throne and the Royal Visitors and contains many an admirable sentiment and idea poetically expressed. We congratulate the author on his production.

THE MADRAS STANDARD—The composition is all through characterized by a very genuine spirit of loyalty and its inspiration appears very distinctly in the fulness of expression of the Telugu portion and the enthusiasm with which the picture is there drawn. The composition in Telugu speaks extremeli well of Mr. Gopaul Rau as a poet of great imagination and we wish him all success.

THE TELUGU PRESS HAS UNANIMOUSLY COMMENDED IT

The First Edition for Free Distribution is Out of Print
Second Edition Just Out. Price, As. 2

COPIES CAN BE HAD OF THE AUTHOR
7, Thambu Chetty Street, Madras

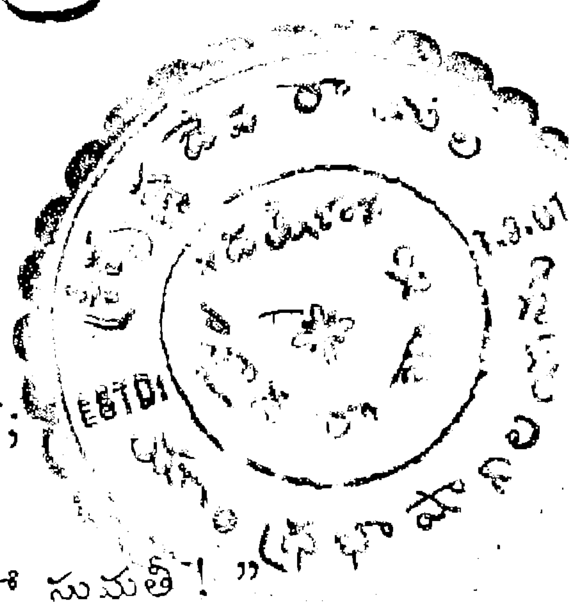

A-4

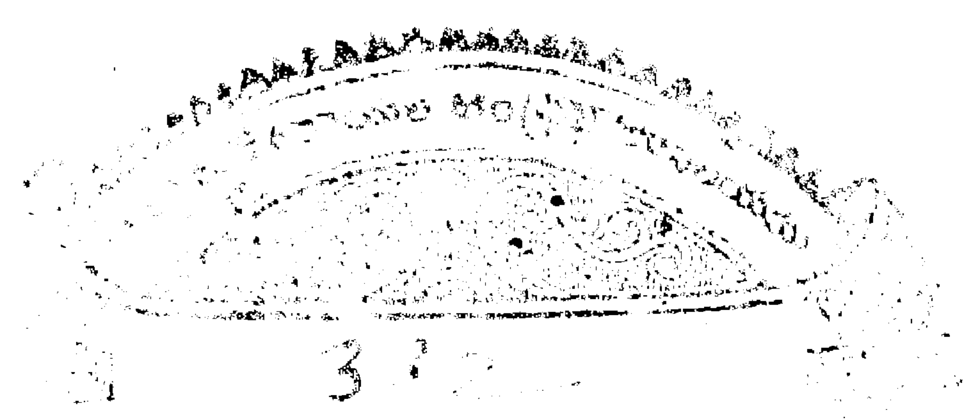

అపూర్వ సంఘసంస్కరణము

కోళ్లకూరి గోపాలరాయ ప్రణీతము

క. "వినఁదగు నెవ్వరు సెప్పిన,
వినినంతనె వేగపడక వివరింపఁదగున్;
కని కల్ల నిజము దెలిసిన
మనుజుఁడె పో నీతిపరుఁడు మహిలో సుమతీ!"

మద్రాసు ఎడ్యుకేషనల్ ట్రేడింగ్ కంపెనీ
జార్జిటవున్, మద్రాసు — 1915

వెల 8 అణాలు

Second Edition 1,000 Copies
Total 2,000 Copies

PRINTED AT THE
"ANDHRA PATRIKA" PRESS
MADRAS—1917

రెండవ కూర్పు 1,000 ప్రతులు
మొత్తము 2,000 ప్రతులు

శ్రీ రస్తు

ఉపోద్ఘాతము

హిందూదేశములో హేళనకావ్యములు మెండుగా లేవు. "ఆదరపరిహాసవాక్యములు" మనకు సహజములు గావేమో! మోటు సరస మున్నది గాని, దానికిని పచ్చి తిట్లకును భేదము మిక్కిలి తక్కువ. ఈ హేళనమునకు లక్ష్యములు మతము, సంఘచరిత్రము, తత్త్వము మొదలగు సర్వజనులకు సంబంధించిన విషయములైనను గావచ్చును; లేదా, స్త్రీపురుషు లెవరైనను గావచ్చును. కూచిమంచి జగ్గకవి యొకానొక రాజును, అతని ప్రేయసిని నిరసించుచు నొక కావ్యము వ్రాసెను; దాని శైలి పచ్చి దూషణకుఁ దోడు పోయినది గాన నది విషయమునుబట్టి కాని, శైలినిబట్టి కాని, సర్వసరంజకము గాదయ్యెను. ఆంగ్లేయభాషలో "స్విఫ్ట్" అను మహోద్దండభావుఁడు మనుష్యప్రకృతి నామూలాగ్రముగ ఖండించుచు నతితీవ్రములు హృదయవిదారణములు నగు గ్రంథము లనేకములు వ్రాసెను. ఆయన ననుకరించుచు శ్రీ వీరేశలింగము గారు 'సత్యరాజు దేశయాత్రలు' మొదలగువానిని వ్రాసిరి కాని, మన భాగ్యముకతన వారి వాక్పారుష్యము నవలంబింపలేదు. ఫ్రెంచికవిమండలమునకు నాయకుఁ డనఁదగు 'వాల్టేరు' అను చిత్రవిచిత్రనవ్యభావవిలాసుఁడు మానవప్రకృతిని, నిజసమకాలికైరోపాఖండసంఘచరిత్రమును, క్రైస్తవమతమును, వినువా రెల్లరు పట్టరాక నవ్వు రీతిని సరళమగు హాస్యరసమును ప్రకటించుచు, మానభంగముఁ జేసి విడిచిపెట్టెను. ఈ మహనీయమూర్తినుండి నిరంతరధారగాఁ బ్రవహించు చిత్రపుటూహ లమానుషములు. తెనుఁగున స్వచ్ఛందముగ పరిహాసరసమును గొప్ప ప్రయోజనార్థమై ప్రయోగించినవారిలో ప్రథముఁడు నద్వితీయుఁడు నైనవాఁడు వేమన. అనేకవిధముల నీతఁడు వాల్టేరునకు సముఁడైనవాఁడు. పరిషాసమునందు పారుష్యము లేని పరిహాస మ త్త

షము. అది వేమనకు స్వతస్సిద్ధము. శ్రీ వీరేశలింగము గారు సత్క్రియయందు దక్షులు.

హేళనకృతుల ననేకు లనేకార్థముల నాసించియు, అనేకభావములచేఁ బ్రేరితు లయ్యు వ్రాసెదరు. మూఢమతము, వేషధారితనము ఇత్యాదికౌటిల్యములకు వేమన శత్రువు. వాల్టేరులోకహితప్రారంభుఁడు; క్రైస్తవమతము, పూజారులదాడి, రాజులనిరర్గళాధికారము మొదలైనవి మనుష్యమహోన్నత్యమును బట్టి పీడించెడు పీడ లని యెంచి, వానిని విధ్వంసము చేయఁ గంకణముఁ గట్టిన జగద్బాంధవుఁడు. స్విఫ్టునకు మనుష్యజాతి యన్న నే యసహ్యము. మృగములు మనకన్న మేలైన జీవితములు గలవి యని వారి యభిప్రాయము. మనుష్యప్రకృతిని సంస్కరించుట యన, వారి యభిమతము ప్రకారము, పొసఁగని యోజన; నిర్మూలించుటయే కర్తవ్యమఁట! అట్లగుట మానవస్వభావమందలి ప్రతిదుర్గుణమును బాగుగ విప్పి చూపి, సుగుణముల మఱుఁగుపెట్టి, మనలను రాక్షసపిశాచాకృతులఁ దీర్చి, దుస్సహులఁ జేసినాఁడు.

ప్రకృత మీ ‘అపూర్వసంఘసంస్కరణ’ కర్త యగు శ్రీ గోపాలరావు గారి యూహాపోహాలను గూర్చి నే నేమియుఁ జెప్పఁజాలను. బహుశః హిందూదేశపు దుస్థితిని జూచి మనసు నొచ్చి కాయకాయఁగా కార్పణ్యము వహించిరి కాఁబోలు. కొందఱు తమకుఁ గష్టము వచ్చినపుడు లోకమును నిందింతురు. తమకు దుఃఖమైనపుడు తమ నేరమే యని భావించువారి సంఖ్య యత్యల్పము. అపాత్రుల యైశ్వర్యమును జూచి కలుషించువా రనేకులు. పాత్రుఁడో యపాత్రుఁడో యా జీవుఁడు సుఖపడుచున్నాఁడు గదా యని సంతోషించువారి సంఖ్య యత్యల్పము. కొందఱు తమ కెన్ని మంగళములు సమకూడినను దేశము హీనదశం గాంచియుండుటను జూచి సహింపఁజాలని కోపము వహింతురు. మఱికొందఱు తమకును విశదీకరింపరాని యేదో యొక విధమగు నసంతృప్తిపాలై నిష్కారణముగ నందఱను గఱవఁబోదురు. ఈప్రపంచమున ప్రత్యక్షముగ ప్రత్యంశమునందును న్యాయము ప్రవర్తిల్లదని కొందఱు మనసు మెత్తనివారు నొచ్చినవారై ‘ఈ పాడులోకములో న్యాయమున్నదా,

దేవుఁడున్నాఁడా ?' యని యార్తనాదముఁ జేయుదురు. మన కవిగారును ఇట్టి హృదయాందోళనము లేనివారు కారు :

తే. "యోగ్యులకు శిక్ష, మఱి యయోగ్యులకు రక్ష ;
ఏమి యీ వైపరీత్యము ? సృష్టికర్త
కలఁడె? ఉన్నచో వానికిఁ గలదె బుద్ధి ?..." (ప. ౧)

తే. "అల్పుఁ డొనరింప నెది చౌర్య మనఁగఁ బరఁగు,
అధికుఁ డొనరింప నదె శౌర్యమై రహించు;
కర్త్రవస్థానుసరణి లక్ష్యములె కాని,
మంచిచెడ్డలు గలవె ప్రపంచమందు ? " (ప. ౪౧)

వీరికి ముఖ్యముగ నాగ్రహము గల్గించునది మన జనుల స్వప్రయోజన పరత్వము. సంఘసంస్కర్తలు, దేశభక్తులు, మతోద్ధారకులు మొదలగు పెద్ద లందఱు వేషధారులు, కపటచిత్తులు ! వారు ధనమునో పదవినో యాశించి పని చేయునట్లు నటించువారు ! ! త్రికరణశుద్ధిగ పలికిన తత్త్వము ననుష్ఠించు వారు లేనే లేరు ! ! ! మన జాతి యంతయు నీరీతిని క్రుళ్లి కంపెత్తుచున్న దనుట నా సంశయ్యాన కింకను దట్టలేదు. ఇఁకముందును దట్టకుండును గాక! ఈ కవి యింత పరిష్కారముగ హిందూజనులకు నీతి బహిష్కారముఁ గలిగించి యుండుట కేమి కారణము లుండవచ్చును? తాను దేశభక్తుఁడు; ఇతరులు కప టోపాయ లౌదురో కారో, తాను శక్తి కొలఁది హృదయపూర్ణముగ దేశ శ్రేయమును గోరినవాఁడు. అట్టివానికి స్వప్రయోజనపరులను జూచినప్పుడు కోపము రాకమానునా? మఱియు నిస్వార్థధురంధరులు దేశాభివృద్ధి పేర నిజాభి వృద్ధిని మాత్రము సేకూర్చుకొను జిత్తులమారులై యున్న, నతని హృదయము మండకుండునా? ఇదియే ముఖ్యకారణ మని నా నమ్మిక. అయినను, వీరు సంఘ తత్త్వము నింకను నెక్కువగ పరిశీలించి యుండిరేని, ఇంత నిరాశయు నిష్ఠు రమును దాల్చియుండ రని తోఁచెడిని. ఎట్లన, మనుష్యుల ప్రవృత్తియందు గణింపవలసిన యంశములు మూఁడు: పరమార్థము, కార్యము, భావము అనునవి. దృష్టాంతము: దేశభక్తిచేఁ బ్రేరితుఁడై స్వరాజ్యసిద్ధి వడయఁగోరి యొకానొ

కఁడు బాంబువేసి యొక ముసలిదానిని జంపినాఁ డనుకొందము. ఇందు పరమార్థము స్వరాజ్యము; భావము దేశభక్తి; ఇఁక కార్య మన్ననో ముసలమ్మ మరణము! మొదటివి రెండును మంచివి; మూఁడవ దగు బాంబు ప్రయోగమే నింద్యము, నిరర్థకము. అనఁగా, భావము మంచి దయ్యును కార్యము చెడ్డది కావచ్చును. ఇఁక కార్యము మంచి దయ్యును భావము చెడ్డదిగా నుండ వచ్చు ననుట యీ గ్రంథముఁ జదివినవారికి వేఱుగ నిరూపింప నేల? అర్థము, భావము, కార్యము—వీనిలో అన్నియు మంచివిగను, అన్నియుఁ జెడ్డవిగను, కొన్ని మంచివిగను, కొన్ని చెడ్డవిగను నుండవచ్చును. అట్లగుట 'దేనిని బట్టి జనుల తారతమ్యమును నిరూపింపనగును' అను ప్రశ్న కలుగుచున్నది. మన కవిగారు భావములను బట్టి యని యందురేమో! 'కార్యములను బట్టి' యని యేల యనఁగూడదు? బిరుదముల నాశించి ధనవంతుఁ డొకఁడు మదరాసులోని మృగములకును మనుష్యులకు నత్యంతోపయోగ పడునట్లు కొళాయిలు వేయించె ననుకొందము. అతఁడు దుర్భావముతోఁ జేసినందున నే ప్రయోజనము తక్కువపడియెనా? మన దప్పి తీఱకపోయెనా! లోకమునకు భావములతో పని యేమి? పనియే గదా ముఖ్యము. సైనికుఁ డే కోరికతో యుద్ధముఁ జేసిన నీ కేమి? వాఁడు చక్కఁగా యుద్ధము చేసిన నదియే చాలును. కార్యశూరుల లక్షణము కార్యములఁబట్టి గణించుట. ఐరోపాఖండమునకును హిందూదేశమునకును గల ముఖ్య తారతమ్యములలో నిది యొకటి. మనవారు తమ కన్నులకుఁ గనఁబడువానిని జూచి గణింపక "వాని భావ మేమి? ఏ యుద్దేశముతోఁ జేసినాఁడు?" అని అగోచరార్థములను కల్పించుకొనుచు, పొత్తు కలయిక లేనివారై యుండెదరు. ఇట్లు హృదంతరాళములలో గనులు త్రవ్వి యెత్తఁబోయినయెడల బ్రతుకు దుర్భర మగును సుఁడీ! ఇంగ్లీషువా రిట్టి యోజనలకు మాటలకుఁ బోఁడగరు; కంటికిఁ గనఁబడుదానితో తృప్తిఁ జెంది విరమింతురు. మన సూక్ష్మదృష్టి వారికి లేదు. సంఘపరమైన దృష్టితోఁ జూచిన, కార్యముల కుండు గౌరవము భావములకు లేదు. పరమార్థపరమైన దృష్టితోఁ జూచిన

భావములు ప్రధానము లేమో కాని, కార్యశూన్య సద్భావసమృద్ధి యే దేవునకు నింపు గాదు. మఱియు సంఘచరితమును నిర్ణయించుటలో తమతమ యనుభవముల కొలఁది తాము పోయినయెడల, పొరబాటులకు వీలు లేకపోదు. ప్రతివాని దృష్టియు పరిమితచక్రమున తిరుగునదియు; తమతమ కష్టసుఖముల చేతను స్వభావముచేతను వికారము గాంచుచుండునదియు. సంఘము మొత్తముమీఁద మేలుఁ జెందినదా బీడుఁ జెందినదా యను విచారణ కాధారము దేశచరిత్రము. ఇండియా దేశము ఈ ముప్పది నలువది యేండ్లలో ముందునకు వచ్చెనా, వెనుకఁబడెనా యని మన కవిగారు యోజించియుండినయెడల నింత పశ్చాత్తాపకర మయిన ప్రతిమను చిత్రించియుండరు; చిఱునవ్వులు కొన్ని యా మొగమున మొలకలెత్తియుండును!

ఇట్లనుటచే నీ గ్రంథమునం దనాదరబుద్ధి గలవాఁడ ననుకొనకుఁడు. ఇది మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైన పుస్తకము. శీలమునకు వృద్ధిఁ దెచ్చును; మాయదారి దొంగతనములకు మృత్యువువంటిది. మన దేశములో నిట్టి గ్రంథముల కవకాశము దట్టముగ నున్న దనుట విషాదముఁ బుట్టించెడు సత్యము. శ్రీ గోపాల రావు గారి నిశితఖడ్గముయొక్క దీప్తులు తమస్సును విదళించుచున్నవి. ఈ క్రింది పద్యములలో సత్య మున్నదో లేదో మీరే నిష్పక్షపాతముగ యోజింపుఁడు:

క. "తను యెఱుఁగని నానావిష
యములం దున్నతపదంబు లాసించి యన
ర్థము లెన్నియొ చేయుచు 'పె
ద్దమనుష్యుల' మనెడివారు ధరణిని లేరే?" (ప. ౧౨)

తే. "పత్రికాధిపు లెందఱో బంట్లు నాకు,
పొగడుదురు వారు బట్టులపగిది నన్ను;
పరులు నా గుట్టు వెలిసేసి వ్రాయునెడలఁ,
దీసి ప్రకటింప కది నాకుఁ దెలుపుచుంద్రు." (ప. ౩౪)

తే. "అర్జితమొ గృహీతమొ మఱి యపహృతంబొ

స్థితి యవశ్యము లౌకికోన్నతికి నెందు;
అట్టి స్థితి లేనివారు దాస్యమున మ్రగ్గి
నీచులై యజ్ఞతను నరణించు టొప్పు." (ప. ౪౩)

తే. "విద్యయు మతంబు ధర్మంబు వృత్తిమాత్ర
మహితకారణంబు లయి యమ్మఁబడు టొప్పు;
ధర్మశాస్త్రంబు నీత్యుపేతమును మతియు
మూలధర్మైకబాధకంబు నగు టొప్పు." (ప. ౪౭)

బ్రాహ్మణులకును క్రైస్తవమిషనరీలకును సమానముగఁ జెందెడు దెబ్బ యిది:

క. "మతమిష నొరులకు సత్త్వము
హిత మని వారిన్ దుష్ప్రవృత్తుల దాస్య
వ్రతుల నొనర్చుచుఁ దా ను
ప్రతిహతరాజసము పూని వర్ధిలవలయున్." (ప. ౫౧)

ఇఁక బ్రిటిష్‌సామ్రాజ్యలోపమో,

ఆ. "తనదు బాస నేర్చుటను నాకు మృగరాజు
బ్రమసి వంచకాధిపత్య మొసఁగె;
ఒరులు నన్నెదుర్పనోప రా యధికార
భయమువలన; దాన జయము నిజము." (ప. ౬౬)

తే. "కనులు వీనులు నధికారిజనులె యనుచు
మృగవిభుం డోరు దరికి రానీఁడు కనఁడు
వినఁడు నమ్మఁడు; కాన, సిగ్గును సఘూర్తి
వదలునెడ మా నొనర్పలేనిదియుఁ గలదె?" (ప. ౯౭)

అను పద్యములలో వెల్లడి యగుచున్నది. ఇఁక స్విఫ్టుగారి కవనధోరణిఁ బడిన పద్యముఁ జూడుఁడు:

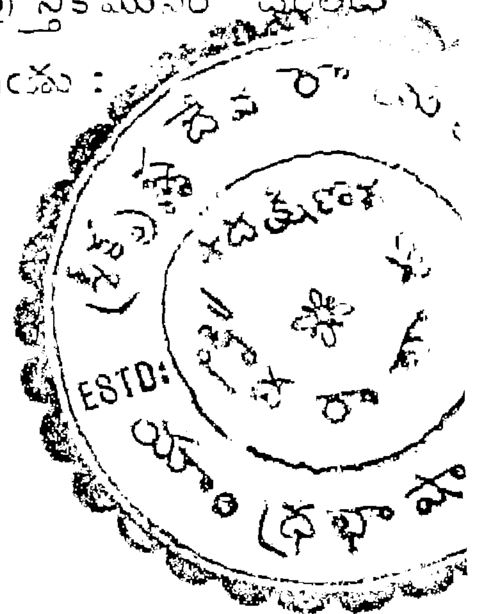
తే. "భూరిదాస్యంబును సజాతివైర మమిత
నైచ్య మనియెడి సహజగుణత్రయంబు
మనుజులకు శ్వానములకు సమాన మనఁగ,

తేటపడుకున్న వారి జ్ఞాతిత్వ మిలను? (ప. ౧౮౬)

సుమతిశతక పద్యముల యనుకరణము నిం దందందుఁ గలదు:

తే. "పల్లెరమునఁ బాయస మున్నఁ బుల్లె నాఁకు,
కడవెఁడు జలంబు లున్నను గతుకుచుండు;
ఎటులో సింహాసనము లభియించుఁగాక,
వెనుకటి గుణంబు మానునే శునకములకు?" (ప. ౧౯౩)

ఒకానొకపద్యము (౧౭౧) అసభ్య మనియు నాకుం దట్టుచున్నది. శ్రీ గోపాలరావు గారి యందు కోపము సహజసౌకుమార్యమును దహించు చున్నది కాఁబోలు! మనవారి నీచభావనల ప్రస్తావన పుస్తకమునం దంతట నిండియున్నది. అయినను గొన్ని పద్యములను దిలకింపుఁడు:

తే. "పత్రికలయందుఁ దమ పేరు పడఁగవలయు
శిలలపైఁ దమ నామంబు చెక్కవలయు
శివిఁ దమ విగ్రహము ప్రతిష్ఠింపవలయు
నృగపతి యొతెంగి బిరుదంబు లీయవలయు."

తే. "ఏవిధమునఁ జూచిన నిపు డెల్లయెడల
ఇవె కదా పెద్దలనువారి యీప్సితములు!
పదవికై వారు పడియెడి పాటె కాని,
కార్యగౌరవ మింతేని కానరాదు." (ప. ౧౭౮-౧౭౯)

ఈ కవిగారి కెవ్వారు సరిపడినట్లు కానము. సంఘసంస్కర్తల మాత్రము వేలుగఁ దిరస్కరింప నేల పూనిరో నా కర్థము కాలేదు. ఏ లన, వీరి తిర స్కారమునకుఁ బాత్రులు గానివా రెవ్వరును లేరు:

తే. "నిన్ననఁగ నేల? కట్ను మాకున్నఁ గనలి
'కులము చెడె' నని బెదిరించు గురు లొకింత
ప్రజకు మతమును బోధించు పాపమునకుఁ
బోవునెడ నిట్టి నీతులు పుట్టఁగలవె?"

తే. "తేరసాత్తు పెంచిన కరిడ తిముకు దీఁటఁ

బని యొనర్పక సోమరితనముఁ బూని
మత మనుచు దేశహితవిఘ్నకృతు లొనర్తు
రారలు దురాశచే నధికారులట్లు." (ప. ౧౯౯-౨౦౦)

వీరికిఁ బ్రాంతది పనికిరాదు, క్రొత్తది మొదలే గిట్టదు; ఇఁక నేది పనికి వచ్చునో మనకుఁ జెప్పరు! ఇఁకముందు బయలువెడలు గ్రంథములలో ఖండనముతో పని చాలించుకొనక, సన్మార్గదర్శనముఁ గొంత కలిగింతురు గాఁబోలు.

ప్రకృతము ఆంధ్రదేశమున ప్రజ్వలించుచుండు ప్రశ్న లనేకములు వీరు స్పృశించియున్నారు. ౧౮౪-వ పద్యములో ప్రభుమార్గసంఘసంస్కరణమును నిరసించియున్నారు. ౧౯౯-వ పద్యము గ్రామ్యవాదముమీఁద దండెత్తియున్నది. ౨౨౦ భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రనిర్మాణమునకు పోషకము. ౧౨౭ జాతీయవిద్యాపరమైన శంఖారావము. గ్రంథాంతమందు రాజభక్తిఁ బురికొల్పుటకై శ్రీ చక్రవర్తి గారికి మంగళము పాడఁబడియున్నది.

మన జనులలోని లోపములు చక్కఁగ విమర్శించియున్నారు కాని, తదుద్ధారకమార్గములను తెలుచు చూపరైరి.

౨౧3-వ పద్యమున దారిద్ర్యమును దీర్చుట సంఘసంస్కరణముకన్న ముఖ్యమైన పని యని వ్రాసిచ్చిరి. సంఘనిర్మాణమునకును, దారిద్ర్యాపనోదనమునకును సంబంధము లేదా? సంఘము ప్రాచీనరీతిని దృఢమ్ముగ నుండినచో, ఐశ్వర్యము ఐరోపాయందుఁబలె నిట వచ్చి వ్రాలనేర్చునా? ఆర్థికస్థితికిని సంఘస్థితికిని సంబంధము లే దని వీరి యభిప్రాయమైయున్న యెడల, నేను ఖేదపడవలసినవాఁడను.

సంఘతత్త్వపరిశీలనము వీరియం దింకను పక్వము కామికి ఈ క్రింది పద్య మింకొక సాక్షి :

తే. "భూతదయ శీలము సువృత్తి పుస్తకోక్తు
లగుట నసుమానవసురక్షణార్థ మెల్ల
రాయుధైకశరణ్యులై యడలవలయు ;

పశుబలంబె బలంబుగఁ బరఁగవలయు." (ప. ౫౬)

'పశుబలము' వలయు నన్న, జ్ఞానబలము ఐకమత్యము మొదలగు సుగుణజాలమ్ము లెంత ఘనముగ నుండవలయునో పాశ్చాత్త్యుల నాగరకతను పరీక్షించినవారికిఁ దెలియును. ముప్పదిమూఁడు కోట్ల జనమును వశపఱచుకొని, వారి కెన్నఁడును దొరకియుండని సౌరాజ్యమును జేకూర్చిన మూఁడు కోట్ల జనుల దిగ్విజయశక్తి కాధారము పశుబలమేనా! పశుబలము మాత్రము చాలియుండెడేని, హిందువులయందె లోకమును రొంపిచేసియుండెడిదా?

ఇట్లు వీరి యభిప్రాయమున నధునాతనసనాతనమార్గములు రెండును దోషదూషితములే. ఇఁక దిక్కేమయ్యా యంటిరేని, 'కాలమే గతి' యని యూరార్చుచున్నారు!! (ప. ౧౪౯) 'సర్వసంస్కారణంబులు'ను 'సహజముగ' వచ్చునఁట! కాలానుసారముగఁ దనంతట వల దన్నను వచ్చు సంస్కారము నాకుం జూడ నొక్కటే—అగ్నిసంస్కారము!

ఈ కావ్యమున ఉద్వేగ మను గొప్ప గుణ మున్నది. చప్పిడి పద్యములు లేవు. అన్నియు ఉక్కుతునకలు, ఉడుకుఁ దాల్చినవి. ఎల్లరును చదువఁదగినవి. శ్రీ గోపాలరావుగారికము దింకను ఉత్తమము లగు గ్రంథముల రచింతు రనుట కిది నిస్సందేహమైన తార్కాణ. వారి శక్తులు యోజనలు పరిణమించుకొలఁది భాషాభాగ్యమును తప్పక పరిణమిల్లఁగలదు.

మైసూరు
29-6-16

కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి

శ్రీరస్తు

పత్రికాభిప్రాయములు

ఆంధ్రచంద్రిక

అపూర్వసంఘసంస్కరణము — ఈ గ్రంథము పద్యకావ్యము. తోఁక తెగిన నక్క తన నూతనాకృతిని గూర్చి తోడినక్కలకు బోధించుట, అందులో నొకనక్క ఖండించుట, మొదటినక్క భంగపడుట — ఇదియే కథాసారాంశము. కథ సామాన్యమయిన దైనను, ఇప్పటి కాలపు మనవారల నుద్బోధించు నుద్దేశముతో వ్రాయఁబడినది. సాంఘిక రాజ్యాంగ విషయములు వంటిని గూర్చి ఈ పుస్తకమునందు చేయఁబడిన చర్చలు గ్రాహ్యములు. ఈ పుస్తకము నది వినచో ప్రతివాఁడును తనయందుఁ గల లోపములను తెలిసికొని తన్నుఁ దా సవరించుకొనఁ బ్రయత్నించును. హాటు బూటే నాగరకచిహ్నము లను ఇప్పటి కాలపు కొందఱు దీనిని తప్పక చదివి, మన ప్రాచీనార్యుల పేరు ప్రతిష్ఠలు నిల్పుదురుగాక! శైలి జాతీయము, సులభము, కడు రమణీయము. పద్యములు గీతములు కందములే. సామెతలలో వేమనశతకమును బోలి యంతకన్న ప్రౌఢతరముగ నున్నది. పుస్తకములోని ప్రతిపద్యమున కొక లక్ష యిచ్చినను ఎక్కువ గాదు. ఎన్ని మాఱులు చదివినను తృప్తి తీరదు. గ్రంథకర్త గారు ఆంధ్రలోకమునకు చిరపరిచితు లయిన కాళ్లకూరి గోపాలరావు గారు.—

10-2-1916.

ఆంధ్రపత్రిక

వాఙ్మయము మహావృక్షము. దీని శాఖలు తండోపతండములు. అందులోని మహాశాఖలు రెండు: గద్యపద్యములు. ఈ రెంటియొక్క గుణములలో నొకదాని గుణంబు రెండవదాని నుండ దని కాని యుండదా దని కాని చెప్ప సాహసింపరాకున్నను, గద్యప్రపంచము సామాన్యముగా విజ్ఞానవ్యాపకము; పద్యప్రపంచము సామాన్యముగా సంవేదనాసంస్కారకము. మానవస్వభావ

మున విజ్ఞానసంవేదనలు రెంటికిని ప్రత్యేకస్థానములు గలవు. విజ్ఞానవైరళ్యము లౌకికసామర్థ్యము నాపాదించును. సంవేదనాసంస్కారము హృదయపరిశీలనకుం బురికొల్పి లౌకికసామర్థ్యోపయోగంబున మానవుని నడపింపఁగలుగును. అదియునుం గాక, సంవేదనావిజృంభణము ఆనందపరవశత్వంబునకు స్రోతంగొనిపోయి ఆ పెద్దనార్యుని పుత్రికయగు నప్సరోవనితయొక్క వాక్యముల సార్థకంబు చేయు. మానవచిత్తాకర్షకంబై సంవేదనాసంస్కారణాపాదకంబై ఆనందలోకసంధాయకంబై తనరారునది కావుననే పద్యప్రపంచమును సర్వనాగరకజాతులును వాఙ్మయమున మిన్నగా నెన్నిచిన్ననాఁటినుండియు నిరంతరము పెనుచుకొనుచు వచ్చియున్నవారు. ఈ పద్యప్రపంచమున నెన్నియో విభాగములు పొడసూపియున్నవి. అన్ని దేశములయందును వచనరచనను నిలువంబెట్టుటకు సాధనములు పూర్వము లేమింజేసియు పద్యము ముఖస్థముగా పరంపగగా నిలువఁగలది యగుటంజేసియు మొదటమొదట పద్యమే వాఙ్మయోపయోగము లన్నింటికి నుపయోగపడుచువచ్చెను. అందుచేతనే ధర్మశాస్త్రంబులు గూడ పద్యకావ్యములుగా వెలువడుట సంభవించినది. కావుననే మన లాక్షణికులు ప్రభుసమ్మితము లను నొక విభాగమును కావ్యప్రపంచమున నేర్పఱచుటయు నవసరమైనది. నిజముగా ప్రభుసమ్మిత కావ్యప్రపంచములో హృదయరంజక మగు వ్యక్తులు చేరకపోలేదు కాని, ప్రభుసమ్మితవాచ్యమే హృదయసంవేదనావిజృంభణమునకు తావులేకుండఁజేయుటంజేసి ఈ భాగము పద్యప్రపంచమున చేరుట పద్యమునకు, చిహ్నమాత్ర మగు ఛందోగుణవిశేషంబున ననియే చెప్పఁదగియున్నది. ప్రభుసమ్మితములకు రెండవదిగ మన లాక్షణికులు సుహృత్సమ్మితమును నుడివిరి. ఈ విభాగము ధర్మశాస్త్రములవలె వట్టి యాజ్ఞాప్రపంచమును శిక్షణరక్షణాప్రపంచమును గాక, కాంతాసమ్మితమునం జేరు కావ్యప్రపంచంబువలె వట్టి యానందదాయకంబు గాక, రెంటిని సమ్మిళితం బొనర్చుచున్నది. ప్రభుసమ్మితములు స్పష్టముగా శబ్దప్రధానము లని ప్రతాపరుద్రీయకారుఁడు వ్రాసియున్నాఁడు. మన లాక్షణికులు సుహృత్సమ్మితములలో పూర్వేతిహాసమూలక మగు బోధను చేయు పురాణములను మాత్రము

చేర్చియున్నారు. సుప్రసిద్ధవస్తువు కావ్యమున కాధారమయినయప్పుడు గూడ కథ విశేషభాగము స్వకపోలకల్పిత మగునేని, అట్టిదానిని కాంతా సమ్మితప్రపంచమున చేర్చినారు. పూర్ణముగా స్వకపోలకల్పితంబు లగునవి ప్రాచీనుల యామోదము నంతగా నందలేదు. ఆమోదము నందనిమాత్రమున ప్రాచీనులు స్వకపోలకల్పితకావ్యములను రచియింపలే దని యభిప్రాయపడఁ గూడదు. కల్పితకావ్యములు కృత్రిమరత్నము లని వారు వ్యవహరించినను, కాదంబరికిని ప్రబోధచంద్రోదయంబునకును ఉత్తమగౌరవము దక్కుట మాత్రము తప్పలేదు. ప్రబోధచంద్రోదయంబు ననుసరించియు కాదంబరి ననుసరించియు ననేకరచనలు తరువాత వెలసియుండుట మన వాఙ్మయచరిత్రము నెఱింగినవారి కందఱకును విదితమే. కల్పితకావ్య ప్రపంచమున కాదంబరి యొకతెగకు చేరుచున్నది; ప్రబోధచంద్రోదయము మరియొక తెగకు చేరుచున్నది. ప్రభుసమ్మిత సుహృత్సమ్మిత కాంతాసమ్మిత ప్రపంచముల గుణములను గ్రహించినట్టివారు ప్రబోధచంద్రోదయము సుహృత్సమ్మితప్రపంచమునకు చేరు ననియు కాదంబరి కాంతాసమ్మితప్రపంచంబునకు చేరు ననియు నిర్ణయింపఁగలరు. స్వకపోలకల్పితగ్రంథములలో ప్రభుసమ్మితములకు చేరునవియు లేకపోలేదు. అవి నీతిశాస్త్రములు. భర్తృహరి వేమన ఇత్యాదుల పద్యములు ఈ విభాగమున చేరు నని చెప్పఁదగియున్నది. ఈ రీతిగా స్వకపోలకల్పితకావ్యప్రపంచమును గూడ మన లాక్షణికుల విభాగముల క్రిందికి చేర్పవచ్చును.

పాశ్చాత్యనిదర్శనములను బట్టి స్వతంత్రవాఙ్మయప్రపంచ మేర్పడు చుండు నీ దినములలో నీ విషయ మవశ్యవిచారణీయమయి యున్నది. ప్రస్తుతచర్చనీయాంశమునకు కల్పితకావ్యప్రపంచమునందలి సుహృత్సమ్మిత విభాగపరిశీలన యవసరము. ఈ విభాగమునకు పాశ్చాత్యవాఙ్మయమందలి 'శాటైరు' అను నామమున నొప్పు విభాగము సరిపోవచ్చు నని చెప్పఁదగి యున్నది. శాటైరునకు ముఖ్యలక్షణ మొకటి యున్నది. చదువుకొనువానికి తన గుట్టు లందువలన బయటపడవలయును కాని, అది తన్ను గుఱించి

వ్రాయఁబడియున్న దని అతనికి కోపము జనింపరాదు. ఇంత చమత్కారముగా మన గుట్టు మనకే బయటపడుచున్న దను హాసము అతని వదనమున చూపట్టవలయును. పాశ్చాత్యప్రపంచమున నీ వాఙ్మయసాధన మెంతయు చక్కఁగా నుపయోగింపఁబడినది. వ్యక్తిలోపంబులనే గాక సంఘలోపములను గూడ ఆయా కాలముల కనువగు రీతిని ప్రతిఫలింపఁజేయుటను అనేకులు మహాకవులు తమ ధర్మముగ నొనర్చికొనినవా రున్నారు. తుద కీ సాధనము వచకావ్యంబులం గూడ నుత్తమపటుత్వము కలదిగా నొనర్పఁబడినది.

మన వాఙ్మయమునను ఈ పోకడ లన్నియును లేకపోలేదు కాని, అభివృద్ధిమాత్ర మిప్పటి కీ సాధనమునకు హెచ్చుగా కలుగలేదు. ఈ సాధనము ప్రత్యేకముగా నేర్పడిన దనియు చెప్పరాదు. ప్రబోధచంద్రోదయ ప్రశంస ఇదివఱకే చేసితిమి. అది సంఘమును సంస్కరింప నేర్పడినది. శుద్ధసాత్త్వికశాంతరస మందు ప్రధానము. వ్యక్తిసంగతి తీసికొందుమేని రామలింగేశశతకంబును చంద్రరేఖావిలాపంబును నీ రెంటి నుదాహరింపవచ్చును. ఈ రెంటి చరిత్రముచేతనే మన వాఙ్మయమున నీ * హాస ప్రపంచ మేల యభివృద్ధి కాలేదో వివరింపవచ్చును. రామలింగేశశతకమునకు ఉన్న గౌరవము చంద్రరేఖావిలాపంబునకు లేదు. కారణము దూర మరయ నవసరము లేదు. రామలింగేశశతకమునందలి హాసము సాత్త్వికగుణభూయిష్ఠ మనుటకు కాదు గాని, రాజసగుణభూయిష్ఠ మనుటకు సందియము లేదు. చంద్రరేఖావిలాపములోని హాస్యము మహాతామసభూయిష్ఠము. దీనినే తిట్టు కవిత్వ మని మనవారు వ్యవహరించియున్నారు. సామాన్యమానవుఁడు తాత్కాలికతామస మాతని నావరించియుండినను తప్ప తిట్టుల వినుచుండఁజాలఁడు. అట్టి తిట్టుల తిప్పలు తాత్కాలికమాత్రములేయై నశించును. ఆంగ్లమునను ఇట్టి గతి హాసరచనకు తప్పలేదు. ఉత్తమహాసప్రబంధకర్త లనిపించుకొనిన పోపు స్విఫ్టుల రచన లెన్నియో నేఁడు మూలపడిపోయినవి.

---

* హాస్య మను పదమునకు రూఢిచే వికటమాత్ర మర్థ మగుటచే హాసమని ఇప్పట్టున వ్యవహరింతును.

వారు సంఘము నుద్దేశించి చేసిన రచనలును మనవా రిప్పుడు ఎందఱో లేరు. కాని, స్విఫ్టు వ్రాసినవానిలో సాత్త్వికతరములును అడిసనును ఆత్తే యనువారలును వ్రాసిన సాత్త్వికహాసరచనలును నేఁటికిని జనరంజకములుగా నున్నవి. మన దేశమున నొకప్పుడు వెలసిన ప్రహసనములకు వెలేకపోవుటకును వాని తామసప్రకృతియే కారణము. ఈ విభాగములు మాత్రమే కాక, వికటకవిత్వము నొండు గూడ ఈ హాసప్రపంచమున చేర్చవచ్చును. దానినే మనవారు హాస్య మను పేరిట వ్యవహరించియున్నారు. కావున హాసప్రపంచమున నాల్గు తెగ లేర్పడుచున్నవి: సాత్త్వికహాసము, రాజసహాసము, తామసహాసము, వికటహాసము. ఇందులోను వ్యక్తిపాత్రము సంఘపాత్రము నను మరియొక విభేదముచే నెనిమిది తెఱంగులు చేయవచ్చును. అందులోను ఘూర్ణ కావ్యములు, చిఱు కావ్యములు, గీతములు అను విభేదము గమనింపక తప్పదు. ఇది యంతయు నాలోచించినయెడల తాత్కాలికమై సామాన్యముగా నశించిపోవు తామసహాసరచనను శాశ్వతవాఙ్మయాభివృద్ధిలో తప్పక త్రోసివేసినను, పదు నెనిమిది రీతుల నవీనరచనకు ఎడ మిచ్చినవార మగుదుము. కావున నాంధ్రకావ్యరచనాధురీణు లీ సృష్టిపై పునకు ఎక్కువగా దృష్టి మరలింతురు గాక యని కోరుచున్నాము.

నేఁటిదినము మాయెదుట నుండు అపూర్వసంఘసంస్కరణగ్రంథము రాజసహాసప్రపంచమున చిఱు కావ్యముల తెగకు చేరుచున్న దని వ్రాయఁగలందులకు సంతసించుచున్నాము. ఈ కావ్యమునకు వ్యక్తిదోష మాధారము కాదే దని చెప్పుటకు రాదు కాని, అయ్యదియు ఎవ్వారెవ్వ రెంతెంతవఱకు సమన్వయము తమకు తాము చేసికొనిన నంతంతవఱకు నూటిగా తాఁకునట్లున్నది. సంఘదోషముతో చక్కఁగా పెనవేయఁబడియుండుటను జేసి ఈ తెఱంగు వ్యక్తియే యిందు ద్దేశింపఁబడినాఁ డని చెప్పుటకు రాదు. ఇందు వ్యక్తిసంఘముల రెంటి ప్రశంసయు వీడరాని భంగిని పెరిగొనుచుండుటచేత ఈ చిన్ని కావ్య మొక్కొకచో తామసప్రకృతిం గనబఱచినయప్పుడుగూడ నకాఠిన్యము సామాన్యముగా మితిమీఱిపోవుట తోఁపకున్నది.

కావ్యమునందు కవి మన ప్రపంచంబును గుఱించి వ్రాయుచుం గూడ కథా నిర్వహణంబునకు నక్కలయు కుక్కలయు ప్రపంచము నుపయోగించుకొని మానవజాతిని వీనికి నిదర్శనమాత్ర మొనర్చుటంజేసి మహాభిమానపూరితులకుం దప్ప ఇతరులకు ఇది యొక చిత్రమగు కట్టుకథవలె పఠనీయంబై యొక్కొక వేళ సాత్త్వికహాసపు భ్రమనే కల్పింపవచ్చును. కావ్యరీతియం దిట్టి వివేకము చూపుటయే గాక, కవి ఈ చిన్న కావ్యమున వ్యక్తులయొక్కయు సంఘముయొక్కయు రాజకీయ సాంఘిక సాహిత్య దౌర్బల్యము నంతయు నేక కాలమున నపూర్వరీతిని బయటపెట్ట నుంకించియుండుట ప్రశంసనీయము. ఇందలి రెండు ముఖ్య పాత్రల నోటినుండియే సర్వవిమర్శయు ప్రకటితమయి యున్నది. సమావేశసమయంబును కథాకాలముగ నిర్వచించుకొనినందున కవి తోఁక తెగిన జంబుకంబుచేతను వృద్ధజంబుకంబుచేతను రెంటిచేతను ఉపన్యాసరూపముగ ననేకవ్యక్తిలోపంబులను సాంఘికలోపంబులను చక్కగా బయటఁబెట్టఁగలిగినాఁడు.

కాని, విమర్శ యచ్చటచ్చట మితి మీఱి వెగటు పుట్టింపకపోలేదు :

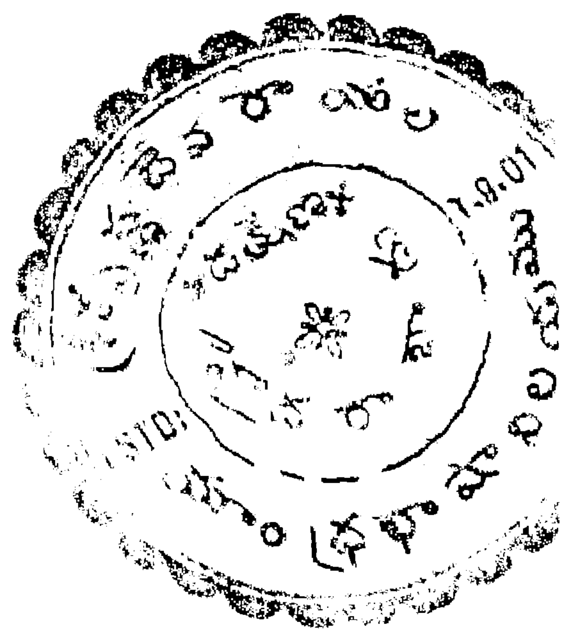
"నేను జెప్ప, నాతఁడు చెప్ప, నీవు చెప్ప,
చెప్పచె ప్పని కుర్చీల చేరఁబడిరి."

అనునట్టి యపహాస్యమును స్ఫురింపఁజేయు గ్రామ్యప్రయోగంబును,

"తమ యకృత్యముల్ విధివిహితములు గాఁగ
ఇంతులకు నెల్ల స్వాతంత్ర్య మిత్తు మనుచు
పెండ్లిఁ దాత్కాలికైచ్ఛికవిధిగ మార్చు
నరులఁ గొనియాడు నీకు మానం బెటుండు?"

అను కటు వగు నతిశయోక్తియును,

"వారి శీలం బెఱుంగక వట్టి విద్య
నేల పొగడ ? పెక్కండ్రు డిగ్రీల ప్రక్క
డిగ్రి యనుటకు గుర్తుగు డీని జేర్చు
కొనవలయు డిగ్రి శీలంబు గుఱుతు గాఁగ."

అను ఆంగ్లభాషామిశ్రం బగు దోషస్మరగంతును,

"అఖిలపావనదేవాలయములు గూడ
జారతావైశికములకు సాయపడఁగ"

అను రీతి నిరర్గళదోషారోపణంబులును ఈ చిన్ని గ్రంథమునందు కానవచ్చుట మాకుం జూడ కథావిజృంభణమునకు సహకారులుగా కానఁగాలేదు. కవి యిట్టి లోపములను గాచికొనియుండిన బాగుండియుండును.

కవిత్వశైలి మిక్కిలి పటుత్వము కలదిగా నున్నది. వ్యర్థపదమ్ములను పరిత్యజించు ప్రయత్నము నీకవి బహుజాగరూకతతో జేసియున్నాఁడనుటకు కావ్య మంతయు నిదర్శనముగా నున్నది. ఈ ప్రయత్నముచే కొంత లాలిత్య మచ్చటచ్చట లగ్గిపోయిన దనుటకు సందియము లేదు కాని, ఇంటింటికని శతావధానులు వెలసి ఆశుకవిత్వము హెచ్చు పెరిగిపోయియుండఁ నీకాలమున వ్యర్థపదములనుండి కాచికొనుట సత్కవులకు విధి యగుచున్నది. ఈ యపూర్వసంఘసంస్కరణ రచనయందు ఆధునికకవిత్వంబులమీఁద నరిమొక విశేషంబును పొడగట్టుచున్నది. జాతీయంబులును లోకోక్తులును కొంచె మించు మించుగా పద్యపద్యంబునను కవి కురిపించినాఁడు. తానా లోకోక్తులకు వివరములుగనో సామ్యములుగనో రచించిన వాక్యములును మరల లోకోక్తులు కావలయు ననుదీక్ష గ్రహించినాఁడా యేమి యను ననుమానము దోఁచు రంగిని స్వకల్పనలను కుదించినాఁడు. ఉదాహరణంబు లిచ్చుచు పోయినయెడల గ్రంథ మంతయు ఎత్తివ్రాయవలసి వచ్చును. మచ్చునకు కొన్ని క్రమము పెట్టుకొనక సూచించిన చాలును:

'ఏడ నుండిన గుణము గ్రహింపవలయు'

'విఘ్నములు మెండు మంచి గావించునెడల'

'చేసి చూపిన ప్రజకు విశ్వాస మొదవు'

మొత్తముమీఁద కవి కొంతవఱకు వేమన ననుసరింపఁ దలంచినాఁడనుట స్పష్టము:

"పళ్లెరమునఁ బాయస మున్నఁ బుల్లె నాఁకు;

కడవెఁడు జలంబు లున్నను గతుకుచుండు;
ఎటులొ సింహాసనము లభియించుఁగాక,
వెనుకటి గుణంబు మానునే శునకములకు ?"

అను పద్యమును వేమన వ్రాసిన

క. "కనకపు సింహాసనమున
శునకముఁ గూర్చుండఁబెట్టి శుభలగ్నమునం
దొనరఁగఁ బట్టము గట్టిన
వెనుకటి గుణ మేల మాను వినురా సుమతీ."

అను పద్యంబునకు ఈడుగా వ్రాయఁబోయినాఁడు. తారతమ్యము చదువరులకు స్పష్టమగుచునే యున్నది. అయినను గ్రంథ మంతటను ఈ ప్రయత్నము ఇట్టిరీతిని గాక ఆ వేమనయొక్క సంపుటీకరణశక్తి నుపాసించుటకై యొనర్పఁబడియుండుటంజేసి ప్రశంసనీయమే యగుచున్నది.

ఈనాఁటికి నూతనపథంబుగాఁ గాన్పించు హోసరచనాప్రపంచమున కూచిమంచి జగ్గకవి కృత చంద్రరేఖావిలాపమును సంస్కరించి ప్రకటించుటే గాక అంతకంటెను సభ్యమార్గమున పాశ్చాత్యకవుల యాదర్శ ముంచుకొని స్వకల్పిత కావ్యమును నిర్మింపసమకట్టిన కాళ్లకూరి గోపాలరావుగారు ఆంధ్ర వాఙ్మయసేవకులలో గణనీయవర్గమునకు చేరుచున్నారు. ప్రారంభించిన తెన్నున నింకను బాగుగా పరిశ్రమ యొనర్చి కీర్తి గాంతురుగాక యని కోరఁదగియున్నది.—23-3-1916

సుదర్శని

ఇది ముద్దు లొల్కు 251 పద్దెములు గల గ్రంథము. వీరి కవిత్వము బహుధారాళమైనది. "కష్టమో నిష్ఠురమొ స్థలభ్రష్టమొండె" ఇత్యాది స్థలముల ధర్మధర్మి భేదము గమనింపనివడువున నచ్చటచ్చట స్వల్పసందేహము లున్నను కవిత్వము ఎన్నఁదగినవానిలో నొకటి యనుటకు సందియము లేదు. ఈ గ్రంథమున విమర్శింపఁదగినది కవిత్వముకాదు. ఇందలి విషయము ఇప్పటికాల

మునకు ముఖ్యావసరమై యున్నది. ఇందు నక్క యొకటి ఎచ్చటనో ఇరుకు కొని ప్రాణము మీఁదకు రాఁగా తుదకు తోఁక పోఁగొట్టుకొని బ్రతికి బయట పడి తరువాత తన జాతి నక్కలను జేర్చి, తోఁక లుండుట క్షేమను గాదనియు అందఱును తోఁకలు తీసివేసి "రిఫారం" చేయవలె ననియు సభలో నుపన్య సించుటయు, దానిపైని వాదోపవాదములు జరగుటయు నిందు ముఖ్యాం శము. ఇందు ఇప్పటి అవ్యక్తపు సంఘసంస్కరణములను గూర్చియు బాహ్యా డంబరములను గూర్చియు గతానుగతికత్వమును గూర్చియు చక్కఁగా నుట్టంక రింపఁబడినది. మరియు ననేకమైన లోకనీతులు సూచింపఁబడినవి. గ్రంథవిస్తర భీతిచే విరమించుటయైనది. ఇందు అందందు కొన్ని పద్యములు సందర్భార్థ ద్యోతనమున కొంచెము క్లిష్టములుగాఁ జూపట్టుచున్నను మొత్తముమీఁద ప్రతిపద్యమును గుల్లబారుగా లేక రసప్రాగల్భ్యము గలిగియున్నది. అంద ఱును ముఖ్యముగా చదువఁదగిన గ్రంథము.—15-3-1916

శ్రీరస్తు

స్వవిషయము

చిరకాలమునుండి యప్పుడప్పుడు కలిగిన సంవేదనావిశేషము లీ గ్రంథరూపమున వ్యక్తీకరింపఁబడినవి. నేను సర్వజ్ఞుఁడను గాను; కాననువంత మాత్రముతో తృప్తిపడువాఁడను కూడఁ గాను. మానవమాత్రులలో సర్వజ్ఞతయే యసంభవ మని నా యభిప్రాయము. కవి ననెడి యహంభావము నైతమీ గ్రంథరచనకు కారణము కాదు. కాళిదాసు మొదలు బట్టువానివఱ కందఱును కవులే. కవిత్వముపై నంతగా గౌరవము లేని యీ కాలమున మితి యెక్కడికి? నాకు స్ఫురించిన కొన్ని విషయములను గూర్చి పాఠకులను స్వతంత్రాలోచనలోనికి దింపుటయే యీ గ్రంథముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము.

కనుకనే, పరస్పరస్తుతిపరత్వముచే సమకాలికుల గ్రంథములం దంధపరంపరగా ప్రకటింపఁబడెడి యుపోద్ఘాతములవంటి యుపోద్ఘాతమును గాక, స్వతంత్రభిన్నాభిప్రాయభూయిష్ఠ మైన యుపోద్ఘాతము నిందు చేర్చితిని. మొట్టమొదట ఉపోద్ఘాతము వ్రాయుటకు వ్యవధి లేదని గ్రంథము నెడ తమకుఁ గల యభిప్రాయమును లేఖారూపమున తెలిపియు, చిట్టచివరకు పునఃప్రార్థితులై అమూల్యకాలహరణమునకును శ్రమకును సహించి గ్రంథానుగుణ మగు నపూర్వధోరణి గల యుపోద్ఘాతము ననుగ్రహించి నన్ను కృతార్థునిఁ గావించినందుకై మైసూరు మహారాజుగారి కాలేజి ప్రిన్సిపాలు శ్రీ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి, ఎమ్ ఏ., ఎఫ్. ఎమ్. యూ., గారికి కృతజ్ఞతాపూర్వక మైన నా వందనము లిందుమూలముగా సమర్పించుచున్నాను. ఆంగ్లేయలేఖారూపక మైన వారి యభిప్రాయము కూడ, ఉపోద్ఘాతము నిమిత్తము వారిని రెండవసారి ప్రార్థింపకపూర్వమే, పుస్తకము వెనుక ప్రక్క ముద్రింపఁబడినది. దానిని మాత్రమే చదువుకొనఁగలవారికి అదియును ప్రయోజనకారి కాఁగలదు.

ఇందు పత్రికాభిప్రాయములను ప్రకటించుటలో కూడ ఒక విశేషము కలదు. పై యుద్దేశముతోనే, సాధారణముగా సమకాలికు లొనర్చునట్లు దూషణభాగములను వదలిపెట్టి బొట్లుపొడువక, నాకు లభించిన పత్రికాభిప్రాయముల నెల్ల యథామాత్రకములుగా నచ్చొత్తించితిని. ఏతత్పత్రికాధిపతులకు, విశేషించి దీర్ఘముగను సూక్ష్మముగను గ్రంథము విమర్శించినందుకై ఆంధ్రపత్రికకు సంబంధించిన గాడిచెర్ల హరిసర్వోత్తమరావు, ఎమ్. ఏ., గారికి నా వందనములు. గ్రంథమునం దత్యంతాదరము చూపి నన్ను మిగుల

ప్రోత్సాహపఱచిన యాంధ్రచంద్రికాధిపతులకు కృతజ్ఞుఁడను.

గుణాగుణనిరూపణము పాఠకమహాశయుల కార్యము. ఎత్తువారిచేతి బిడ్డల యభిప్రాయములను గాని, పుచ్చకాయల దొంగ యనిన బుజములు తడవి చూచుకొనువారి యభిప్రాయములను గాని, అవివేకాభిప్రాయములను గాని, సాహసాభిప్రాయములను గాని ఎవరును పాటింపరు. ఒరులవఱకు పోనేల? నాకట్టునకు నేనే పాటింపను. పరమార్థసూచకమైన యొకానొక పరిహాసోక్తి సజాతీయదురభిమానదృష్టికి దొమ్మరిగంతుగ తోఁచుటలో నాశ్చర్యమే మున్నది? నిజ మాడిన నిష్ఠురముగ తోఁచుట సాధారణము. కాని, ఆర్జవపరాయణులగు ధీమంతులు కూడ పొఱపడుట కవకాశములు గలవు. వ్యాఖ్యాతలు గ్రంథకర్త యుద్దేశింపని గుణముల నారోపించుటయు అతనికి స్ఫురింపని దోషముల నిరూపించుటయు సాధారణము; అట్లే యతని భావములను సరిగా గ్రహింపలేకపోవుట కూడ సహజము. విశేషించి, క్రొత్తదారి త్రొక్కిన యీ గ్రంథము విషయమున ఇట్టి ప్రమాదముల కెక్కువ యవకాశము కలదు.

ఇది కథ కాదు, కావ్యము కాదు, చరిత్రము కాదు, శాస్త్రము గాదు; మఱి యేమిటో నిర్ణయించుట నా పని గాదు. కాని, ఇందు వివిధలక్షణములును, విధివిరామములు లేకుండ, అనేకసందర్భములలో మిశ్రమమై యుండుట మాత్రము స్పష్టము. కావ్యగుణములగు నతిశయోక్తి మొదలైన యలంకారములు చరిత్రమును శాస్త్రమును బాధించును; ప్రస్తరించి చూచినచో, ఇట్లే యితరగుణములు కొన్ని తక్కినవానిని బాధింపఁగలవు. ఒకానొకప్పుడు పరిహాసోక్తులు పరమార్థములుగను, పరమార్థములు పరిహాసోక్తులుగను పొడకట్టవచ్చును. ఈ సూత్రమును పాటింపనిచో, గుణగ్రహణపారీణులకు సైతము విపరీతార్థములు స్ఫురించుట యబ్బురమ్ము గాదు. ఇట్టి విపరీతాభిప్రాయములకుఁ గాని, నా ప్రతిజ్ఞ కతీతమైన విమర్శనలకుఁ గాని, నే నెంత మాత్రము నుత్తరవాదిని గాను. పై సూత్రము ననుసరించి సూక్ష్మదృష్టితో గ్రంథమును మఱియొకసారి చదువుకొనుఁడనుటయే అట్టి విమర్శకులకు నాజవాబు.

ఇట్లనుటచే దురహంకారి నని భ్రమింపరాదు. సర్వజ్ఞత నటించువారే కాని దురహంకారులు కాఁజాలరు. 'ఇటీవల దేశము బాగుపడుచున్నది; ప్రకృతలోపము లెత్తి చూపినచో, ఇంకను బాగుపడుట కెక్కువ యవకాశము కలుగు'నని పుట్టెఁడాసతో ఈ పుస్తకము వ్రాసిన నేను, నా దోషము లెవరేని

యెత్తి చూపునెడల, సంస్కరించుకొనకుందునా? తప్పక సంస్కరించుకొందును, కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ సంస్కరించుకొందును. సంస్కరణము పేర బలాత్కారముగ చేయఁబడెడి అకార్యములకును అవ్యక్తపుమార్పులకును విముఖుఁడనే కాని, సంస్కరణమునకు విముఖుఁడను గాను; ఎంతమాత్రమును గాను.

సంస్కరణ మనుష్ఠానైకసాధ్యము; దాని నాచరణములోనికి తెచ్చుటకు హేతువాదరూపక మైన బోధనము మాత్రమే యుత్తమసాధనము. వస్తువునందు గుణము గలదేని, వ్యాప్తికి బలాత్కార మనావశ్యకము. గుణమభావ మగునెడలనే, కుత్సితోపాయము లవశ్యము లగును. బలాత్కారము కన్న నధమ మైన కుత్సితోపాయము లేదు. అది, విశేషించి, వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యమున కగ్నిసంస్కారము వంటిది. కనుకనే సర్వసంస్కరణములను కాలమొక్కటియే సహజముగ తీర్పఁగల దని వ్రాసితిని—అనఁగా శ్రవణమననాదులవలన జనుల మనస్సులు కాలక్రమమున పరిపక్వ మైననే కాని, సంస్కరణములు యథాయోగ్యములుగా పొందుకొని యాచరణములోనికి రావని నాయభిప్రాయము. సంస్కరణమునకని—సంస్కరణమునకై కాదు—పాటుపడు స్వార్థపరమతులు కటికవారంటినే కాని, సంస్కర్తల ననలేదు. బలాత్కారసాధనప్రయోగము మాత్రమే దూష్య మంటిని గాని, సంస్కరణోద్యమము కూడ దనలేదు.

కేవలబలాత్కారమే దూష్య మగునెడల, పశుబలప్రయోగమును గూర్చి ప్రత్యేకముగ చెప్పవలెనా? అనావశ్యకము. లోకవ్యవహారము ననుసరించి స్వార్థసంరక్షణమందును నష్టద్రవ్యలబ్ధికై యొనర్చు ప్రయత్నములందును పశుబలప్రయోగ మాపద్ధర్మముగను రాజనీతిగను యోగ్య మగునేమో కాని, అది యన్యథా యధమాధమము. కేవల ఘాతుకత్వము గుణము కానేరదు. పశుబలమున కుపబలముగా వలయునవి, వంచకత్వము కుట్ర మొదలగు దుర్గుణములే కాని, జ్ఞానైకమత్యాదిసుగుణజాలములు గావు. వంచకత్వమును కుట్రయు, దుర్వినియోగపడిన జ్ఞానైకమత్యము లైననగునే కాని, కేవల జ్ఞానైకమత్యములు గావు.

ఇట్టి సందర్భములలో సంస్కరణవ్యాప్తికి బలాత్కారాదులంతటి దుష్టసాధనములను ప్రయోగించుట కేమి కారణ ముండును? కారణము లేకయే కార్యమును కలుగనేరదు గదా! ఏవిధమున చూచినను, దీనికి స్వప్ర-

యోజనపరత్వముకన్న సరియైన కారణము గానరాకున్నది. కాని, శుద్ధమగు స్వప్రయోజనపరత్వము గుణమే కాని దోషముగాదు. అది లేనియెడల, వ్యవహారమే జరగదు; అభివృద్ధి యసలే యుండదు. వ్యక్తుల బాగోగులే సంఘము బాగోగులు. పరోపకారక మగునట్టియు పరోపకారకముగ నటింపఁబడు నట్టియు స్వార్థపరత్వము మాత్రమే దోషదూషితము. గ్రంథమందు గర్హింపఁబడినది, ఈ స్వార్థపరత్వమే కాని, పూర్వోక్త మగు శుద్ధస్వార్థపరత్వము గాదు.

ఈ స్వప్రయోజన పరత్వప్రశంసనుండి చిట్టచివరకు 'జనుల తారతమ్యములను నిరూపించుట భావములను బట్టియా, కార్యములను బట్టియా?' అను ప్రశ్న బైలువెడలినది. స్వభావమును బట్టి కాని ఫలమును బట్టి కాని కార్యము నింద్యమైనను, భావసంకల్పములు మంచి వగునేని వానిని బట్టి కర్త నిర్దోషిగనే పరిగణింపఁబడుచున్నాఁడు; అధమపక్షమతని దోషము సహజతీవ్రతతో పాటింపఁబడుట లేదు. సర్వకాల సర్వదేశములందును ఇదియే ధర్మప్రమాణము. కాఁబట్టి జనుల తారతమ్యముల నిరూపణమునకు భావమే ప్రధానముగ తేలుచున్నది. మఱి స్వభావమును బట్టి కాని ఫలమును బట్టి కాని కార్యము మంచిదైనను, అంత మాత్రముచే దుర్భావప్రేరితుఁ డగు కర్త యెట్లు యోగ్యుఁడు కాఁగలఁడు? అతఁ డొకవేళ మంచి కార్యమునకు మెప్పు వడసినను, దుర్భావములకు దూషింపఁబడక మానఁడు. దీనిని బట్టి భావకార్యములు రెండును ప్రధానములుగ తేలుచున్నవి. ఇఁక కార్యశూన్య సద్భావసమృద్ధి, నిరుపయోగమే యైనను, వ్యక్తియెడ నొకవిధమైన గుణమగునే కాని, కేవలము దోషము కానేరదు. భావశూన్య కార్యశూరులకును వెఱ్ఱివాండ్రకును అంతగా భేదము గన్పింపదు. ఈ విధముగా పరమార్థదృష్టితో ప్రస్తరించి చూచినయెడల, భావ మప్రధాన మనుటకుఁ గాని కార్యమే ప్రధాన మనుటకుఁ గాని భావకార్యములకు సంబంధమే లే దనుటకుఁ గాని వీలుండ దని తోఁచుచున్నది. కాని, అన్యోన్యభావము తెలియంగనక్కఱలేని పొత్తుకలయికల గుణవిశేషము, పాశ్చాత్యసంఘతత్త్వపరిశీలకులకే కాని, బోధపడకపోవచ్చును. ఇంతకును ఈ ప్రశ్న గ్రంథమున కప్రస్తుతము. కార్యములయోగ్యతాయోగ్యతల నిరూపణమునందు, కర్తల తారతమ్యములు అధునాతనసనాతన కాలభేదములు మున్నగునవి పాటింపఁబడఁగూడ దనుటయే ఇందలి ప్రధానవాదము. కార్యముల మంచిచెడ్డలను ఆయాకార్యములను

బట్టియు,అవశ్యమగు నేని, వాని ఫలములను బట్టియు నిరూపించుటయే పరమ తార్కికధర్మముగ సూచింపఁబడినది. కార్యము మంచిదయ్యును భావము చెడ్డది గా నుండవచ్చు నను సంగతి కూడ గ్రంథమున కప్రస్తుతమే. ఏకారణముచేతనో కొందఱిచే మంచి యనిపించుకొనుచున్న యకార్యముల చెడ్డతనము తత్కారకము లగు చెడ్డభావముల నిరూపణమువలన నెక్కువ స్పష్టమగు ననుటయే గ్రంథాభిప్రాయము.

ఇట్టి యకృత్యములను సంఘసంస్కరణము పేర వ్యాపింపఁజేయు నుద్యమమును గర్హించి, ఆర్థికసంస్కరణమున కుపక్రమించి సంఘము నుద్ధరించుట యవశ్యకర్తవ్య మని చివరకు హెచ్చరించితిని. ఉన్న తోఁకలు పట్టి కోయుటయు లేని తోఁకలను కట్టుటయు అవశ్యములగు యథార్థసంస్కరణములుగ గ్రహింపఁబడిననే కాని, పద్యార్థమును బట్టి సంఘనిర్మాణమునకును దారిద్ర్యాపనోదనమునకును సంబంధము లేదనుకొనుటకు వీలు లేదు. సంఘాభ్యుదయమున కార్థికసంస్కరణమే యత్యవశ్య మని యిందు సమర్థింపఁబడియున్నది.

మన సంఘము నభ్యుదయస్థితికి తేవలె నని బ్రిటీషుప్రభుత్వమువారు సర్వదా పాటుపడుచున్నా రనుటకు మన మీ ప్రభుత్వమున ననుభవించుచున్న ప్రతి నూతనసౌకర్యమును ప్రబలమగు ప్రత్యక్షనిదర్శనము. నా 'కవితోపాయన'మందు బ్రిటీషువారు మన కొనర్చిన మహోపకారములు కొన్ని యభివర్ణింపఁబడియున్నవి. మన కేవిధమైన మేలు కలిగినను, అది బ్రిటీషుపరిపాలకుల స్వతంత్రాలోచనవలననే కలిగిన దనుటకు సందియము లేదు. అట్లని బ్రిటీషుపరిపాలనమున లోపములే లే వనుటకు వీలు లేదు. కాని, ప్రజలును ప్రభువులును పరస్పరభాషాపరిచయము లేనివా రగుటచే, రాజభాషాపరిచయము కారణముగా అధికారపదవులకు వచ్చి మధ్యవర్తిత్వము వహించెడి మన దేశీయులు కొందఱు తమయెడఁ గల విశ్వాసమును తమకుఁ గల యధికారమును వినియోగపఱుపకయో దుర్వినియోగపఱచియో స్వప్రయోజనములను సాధించుకొనువా రగుదురేని, బ్రిటీషుపరిపాలకుల లోప మేమున్నది? సంఘస్థుల ప్రవర్తనము బాగుపడిననే కాని, సంఘము బాగుపడఁజాలదు; ఎంత సమర్థులైనను ఎంత సదుద్దేశము గలవారైనను, పరులు దానిని బాగుపఱుపఁజాలరు. కనుకనే, దేశీయుల ప్రవర్తనము సంస్కరింపఁబడవలె ననెడి యుద్దేశముతో, అయోగ్యులు తమకు లభించిన యధికారమును దుర్వినియోగ

పఱచు విధానము లిందు కొంతవఱకు ప్రస్తావింపఁబడినవి; అంతే కాని, బ్రిటీషుసామ్రాజ్య ప్రసక్తి యెంత మాత్రమును లేదు.

దేశీయప్రముఖులలో నొకరగు దివాన్ బహదూర్ శ్రీయుత కంచి కృష్ణస్వామిరావు, సి. ఐ. ఇ., గారి గ్రంథమును చదివి తమ సానుక్రోశము ననుగ్రహపూర్వకముగ వ్యక్తీకరించియున్నారు. వారి కెంతయు కృతజ్ఞుఁడను. పాఠకమహాశయులకు గ్రంథోద్దేశము సుస్పష్టమగు నిమిత్తము వారి యభిప్రాయముయొక్క యాంధ్రీకరణ మీ క్రింద చేర్పఁబడినది :

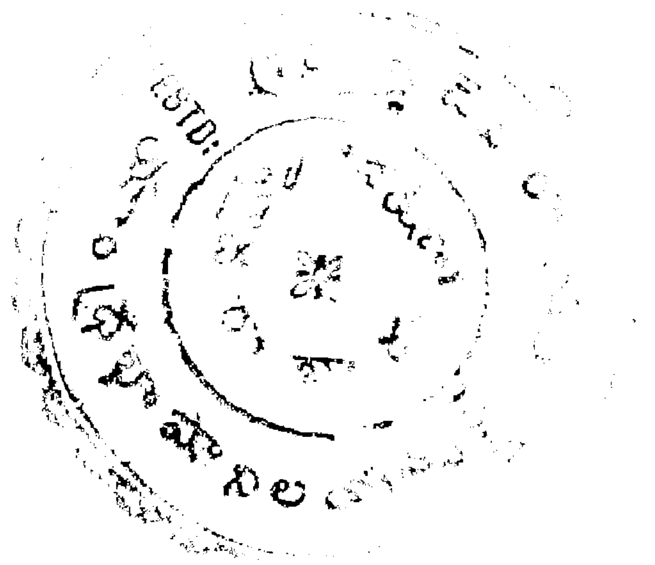
"హిందూదేశీయుల సంస్కరణ సంరంభములను పరిహసించు మీ 'అపూర్వ సంఘసంస్కరణ' మనెడి యాంధ్రకావ్యమును నేను శ్రద్ధతోను సంతోషపూర్వకముగాను చదివితిని. పద్యములు సులభములై మనోజ్ఞముగా నున్నవి. ఆత్మార్థపరిత్యాగ మక్కఱలేని శుష్కోపదేశంబులకును, కేవలము స్వప్రయోజనపరత్వముచే చేయు జనతానియోగనిర్వహణాడంబరంబులకును మీరు స్పష్టముగా ప్రతికూలురై యున్నారు. తప్పక తొలఁగింపఁదగిన లోపంబులను జనులు శ్రద్ధాళువులై గ్రహించునట్లు సమకరించుటయే మీ ముఖ్యోద్దేశము. మీగ్రంథము వాస్తవమైన పురోభివృద్ధికి కొంతవఱకుపకరింపవచ్చునని నేను దృఢముగా విశ్వసించెదను. దేశాభిమాన పురస్సరమైన యీ యుద్యమంబున మీకు జయము సిద్ధించునుగాక !"

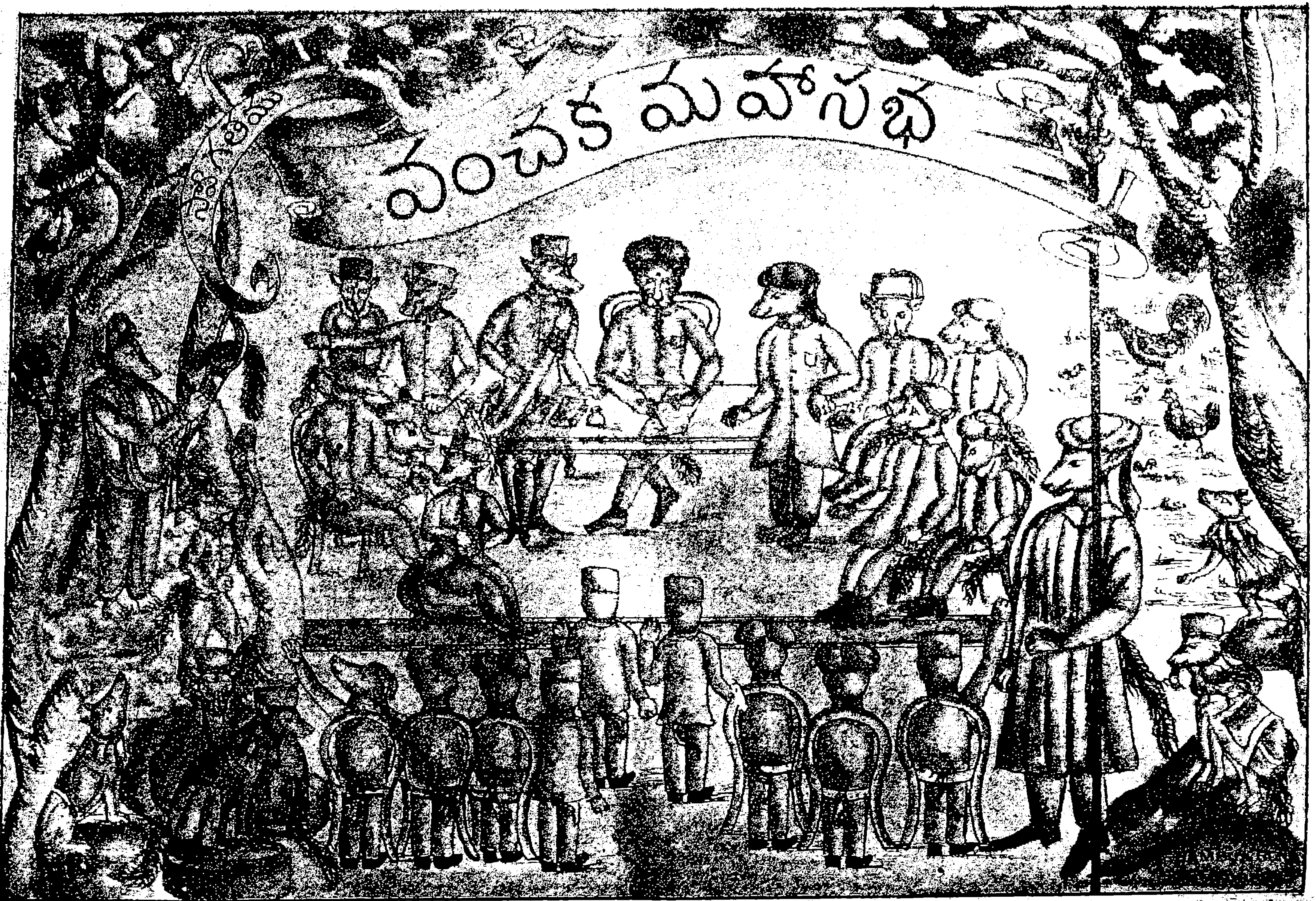
కీర్తిశేషులయిన శ్రీ వేంకటగిరి సంస్థానాధిపతులు మహారాజా సర్ వెలుగోటి రాజగోపాలకృష్ణయాచేంద్ర బహదూరు, జి. సి. ఎస్. ఐ., గారు ఈ కూర్పు ముద్రణము నిమిత్తము సానుక్రోశపూర్వకముగ ధనసాహాయ్యము గావించిరి; వారి కెంతయు కృతజ్ఞుఁడను.

ప్రప్రథమమున గ్రంథమును ప్రకటించి నన్ను ప్రోత్సాహపఱచినందుకై ఆంధ్రభారతీ పత్రికాధిపతులకును, దీని కాపీరైటు వెలకు తీసికొని నాకు సమయమునకు సాయపడిన శ్రీ కాళహస్తి చంద్రమౌళీశ్వరశాస్త్రి గారికిని, ఇపుడీ కూర్పును ముచ్చటగా ముద్రించినందుకై నా మిత్రులు శ్రీయుత వావిళ్ల వేంకటేశ్వర్లు గారికిని, తమ చందాదారులకు బహుమానగ్రంథముగా నిచ్చుకొఱకీ కూర్పుప్రతులు తీసికొన్న నవలాగ్రంథమాలవారికిని కృతజ్ఞతాభివాదము లర్పించినంగాని ఈ స్వవిషయము సమాప్తమైన దనుటకు వీలు లేదు.

చెన్నపట్టణము
30-8-1916

గ్రంథకర్త

వంచక మహాసభ

శ్రీ ర స్తు

అపూర్వసంఘసంస్కరణము

అ వ తా రి క

యోగ్యులకు శిక్ష, మఱి యయోగ్యులకు రక్ష;
ఏమి యీ వైపరీత్యము! సృష్టికర్త
కలఁడె? ఉన్నచో, వానికిఁ గలదె బుద్ధి?
అని వితర్కించు లోకంబు నరయుకొలఁది. 1

*　　　*　　　*　　　*

తే. అకట! ప్రతికార్యమును మంచి కనియె జరపు
సర్వసముఁ డగు దేవునిఁ జనునె దూఱ?
మానవజ్ఞానదుర్గ్రాహ్యమైన వాని
చిద్విలాసంబు వర్ణింపఁ జెల్లుఁగాక. 2

*　　　*　　　*　　　*

క. తాత్కాలికజనతాస్థితి
నుత్కంఠమెయిన్ వచింతు నొకజాడగ; నే
తత్కావ్యముఁ గనుఁగొను వి
ద్వత్కవులు గ్రహింత్రుగాక పరమార్థంబున్! 3

ఆ. దీనికతన నెవ్వఁడేని యాత్మప్రవ
ర్తనము సంస్కరించుకొనినఁ జాలు;
అదియె. నా శ్రమమున కక్షరలక్షలు
గాఁ దలంచి ముదము గాంచువాఁడ. 4

శ్రీ ర స్తు

అం కి త ము

తేరచి దీనిఁ జదివి తమ గుట్టు బైలయ్యె
నని తలంచువారె యధికు లెందు;
వారి కెల్ల దీని భయభక్తియుక్తి నం
కిత మొనర్తు లోకహితము గాఁగ.

గ్రంథకర్త

శ్రీ ర స్తు

అపూర్వసంఘసంస్కరణము

ఆత్మగతము

శ్రేయ నే దెప్పు డెట్లు సంప్రాప్త మగునొ
కానరా దల్ల విధియంతవానికైన;
కానియెడల, విహారార్థ మేను వెడలి
బోనులోఁ జిక్కి దురవస్థ పొందనేల? 6

తే. అప్పుడే తోఁక పోయిన నంద మెల్లఁ
బోవు నని యూరకున్నఁ, గోల్పోయి యుసుఱు,
కాలమందిరమునఁ బ్రాఁతకాఁప నగుచు
నేమి సేయుచునుందునో యిపు డెఱుంగ. 7

ఆ. ఏమి యైన నేమి? యెట్టకేలకు మృత్యు
ముఖమునుండి ప్రాణములను గాచు
కొని మదీయనిలయమునకు వచ్చితి; బుద్ధి
బలముకన్న మిన్న గలదె యెందు? 8

తే. ప్రాణములమీఁది తీపి యపార మగుట,
బ్రతికి వచ్చితి నని యిట్లు పట్టలేక
మురియుటయె. కాని, ముద్దులు మూటగట్టు
తోఁక తెగిపోయె; నేమియుఁ దోఁచ దకట! 9

తే. ఈదృశాంగవైకల్య మీక్షింపఁబడిన,
సాటినల్వురిలో సిగ్గుఁబాటు కాదె?

ఏమి సేయుదు? నా కింక నెవరు దిక్కు?
కాలు జాఱిన నగువారు గారె యొరులు? 10

తే. పూవు లమ్మిన యూరనె పుల్ల లమ్మి
బ్రతుకఁజాలను జీవచ్ఛవంబుపగిది;
కష్టమో నిష్ఠురమొ, స్థలభ్రష్టత యొకఁ
డసుపరిత్యాగ మొకఁడు కార్యంబు లిపుడు. 11

ఆ. ఇంతబ్రతుకు బ్రదికి యింటివెన్కను జచ్చె
నన్న మాడ్కి నిట్టి చిన్నఁదనము
గాంచి బ్రతికియుండుకంటె, ప్రాణత్యాగ
మునను పరువు నిల్పుకొనుటె మేలు. 12

తే. అయినఁ గానిమ్ము, విడనోపఁ బ్రాణములను;
కష్టమొ సుఖంబొ పరము? సౌఖ్యంబు శూన్య
మరసి యిదమిత్థ మనుటకు; నట్టిదాని
కై యిహంబును విడనేటి? కంటె గాక, 13

తే. పూర్వకృతదుష్కృతఫలంబు పొందవలయు
నిప్పుడైనను మరియొకయప్పుడైన;
కానఁ దగ దాత్మహత్య, యెకరణినైన
ననుభవించెద వాలిఁడితనము నిపుడె. 14

క. కలుగునెడ దైవికంబుగ
సిలుఁగులు, సైరించి గుట్టు చెడక స్వశక్తిన్
వెలయుట ఘనకార్యము; ప్రా
జ్ఞుల కది కర్తవ్యమును యశోదాయకమున్. 15

ఆ. తోఁక కలిగియుండు దొడ్డమతమె; దాని
ననుసరింప శ్రేయ మగు నిజంబె;

అయిన, దానఁ గలుగ దావంతయుఁ బ్రసిద్ధి ;
క్రొత్త వింత, ప్రాఁత రోఁత కాదె ? 16

క. పటవిచ్ఛేదనముననో,
ఘటభేదనముననొ, అదియుఁ గాకున్న ఖరో
త్కటనాదముననొ, పూరుషుఁ
డెటులైనఁ బ్రసిద్ధి నొంద నెంచఁగవలయున్. 17

క. తమ యెఱుఁగని నానావిష
యములం దున్నతపదంబు లాసించి యన
ర్థము లెన్నియొ సేయుచు పె
ద్దమనుష్యుల మనెడివారు ధరణిని లేరే? 18

తే. అంతయు నమర్చ, నందులో నత్తగారు
వేలు పెట్టిన దనుమాట వింత కాదు;
కార్యకర్తల పే రడుగంటఁ ద్రొక్కి
వారి కీర్తి నపహరించువారు లేరె? 19

క. తనపేరు లోకచరితం
బున శాశ్వతపదవి సులభముగఁ గాంచుటకై
మును గ్రీకొక్కఁడు దేవళ
మును తగులంబెట్టఁడే సమున్నతభంగిన్ ? 20

క. నా చరితఁ గప్పిపుచ్చి మ
తాచార్యపదంబుఁ గాంచి వ్యాసంబులఁ బ్రే
రేఁచెద వాలిఁడితనమ స
దాచార మటంచు; దాన ఖ్యాతి వహింతున్. 21

క. ఎది యెట్టిదైన, నలువురు
నదె మంచి దటంచు దాని నవలంబింపన్,

మొదటి కొఱంతలు దోఁచునె ?
పదుగురితోఁ ద్రాగు గంజి పాయస మనరే? 22

తే. మౌఢ్యమును మూర్ఖతయును దుర్మంత్రణమును
తగవుగ నపాత్రదాతలై ధనికు లుండ,
కూటికి బుధాళి త మ్మమ్ముకొనుచునుండ,
నాకు సాహాయ్యసంపద లేకయున్నె? 23

ఆ. కులము చెడినఁ గాని కూడు లే దన్నంత
కులము చెడెడి బుధులు కోటు లుండ,
తోఁక గోసికొన్న దొరకును పదవులు
బిరుదు లన్న జనులు విన ర దెట్లు? 24

క. వెలివడినవార లవివే
కులు నూత్నప్రియులు దుష్టకోవిదు లతిచం
చలచిత్తులు మదమత్తులు
తొలుతనె చేయిచ్చి నాకుఁ దోడ్పడువారల్. 25

తే. నా ప్రయత్నంబుచేత జనంబు తప్పు
దారులం ద్రొక్కనెడ, వారు తమ దురంత
ములకు వచ్చుట కరతలామలక మనుచు,
కితవసంస్కర్తృతతి నాకు హిత మొనర్చు. 26

తే. ఎందు గుఱిగింజ తన నల్పు నెఱుఁగనట్లు
స్వమతహితవృత్తి వృత్తిగఁ బరమతముల
దూఱువా రెల్ల నిదె ముఖ్యకారణముగ
నాకు సాయం బొనర్తు రనారతంబు. 27

ఆ. అంతె కాక, భాష యఖిలార్థసిద్ధికి
మూలకారణము; స్వగ్రామభాష

పైఁ బరామరికకుఁ బతి నైతి; నటు గాన
వేదవాక్య మిపుడు నాదు మాట. 28

తే. మాతృభాష మాటాడుటె మానహాని
గాఁ దలంచెడి నా కది రాదు కాని,
జంబుకేతరవంచకాజ్ఞానమంత
యస్మదజ్ఞత సులభసాధ్యము వెలార్ప? 29

తే. అజ్ఞుఁడనె, యైన నధికారి నని బుధాళి
పడసి ముద్రింత్రు నా యభిప్రాయములను;
వానిఁ గనుఁగొని నే నతిప్రాజ్ఞుఁడ నని
విబుధమాన్యుఁడ నని మృగవిభుఁడు తలఁచు. 30

తే. ప్రాజ్ఞులును స్వతంత్రులుఁ బైకి వచ్చునెడల
అజ్ఞ లగు తమ పదవికి హాని యనుచు,
జంబుకేతరవంచకస్వామి లెల్ల
నన్ను నావంటి వంచకాళిన్ నుతింత్రు. 31

తే. మృగవిభు ననుగ్రహము వారియెడలఁ గలదు,
వారల యనుగ్రహంబు నాపైని గలదు;
జంబుకములుఁ దద్భాషయుఁ జచ్చుఁగాక,
నాడు పదవి కెన్నఁడు హాని రాదు నిజము. 32

ఆ. భాష [illegible]న్న నెందు వేషంబె ముఖ్యంబు;
వేషభాష లనుట వెఱ్ఱిమాట?
లేనిపోని వేష మూనుటలో నన్ను
మించువారు గలరె యెంచి చూడ? 33

తే. పత్రికాధిపు లెందఱో బంట్లు నాకు;
పొ[illegible]దురు వారు బట్టులపగిది నన్ను;

పరులు నా గుట్టు వెలిసేసి వ్రాయునెడల,
తీసి ప్రకటింప కది నాకుఁ దెలుపుచుంద్రు. 34

తే. వారిలోఁ గూడఁ బరమార్థపరులు గలరు;
లోకహితవృత్తి వారలు లొంగకుంద్రు;
ఐన, నందిన సిగ, మరి యందకున్నఁ
గాళ్లుఁ, బట్టుకొనెడి విద్య కరగతమొగ? 35

తే. నావలెనె నావలనఁ బైకి రావలె నని
యెంచువారెల్ల నన్ను నమ్మించి కరము
మెచ్చుకొనియెద, రది వట్టి యిచ్చకంబె;
కాని, యా రహస్య మెఱుంగఁగలదె జగము? 36

తే. మామకానుగ్రహైకసంపాదనార్థ
మెందఱో వాఁకిటను వేచియుందు రెపుడు;
నన్ను సభలలో స్తుతియింపకున్న యెడల,
కార్యసాఫల్యమును వారు గాంచఁగలరె? 37

తే. మదుపజీవికృత్యపహృతి మరగినాఁడ;
రాజభాషను బీఠికల్ వ్రాసినాఁడ;
పండితుం డన్నను ద్విపాదపశు వటంచు
మృగపతికిఁ జెప్పినాఁడ; నిఁకేమి కొఱఁత? 38

క. సాహసము ధైర్యగుణము
త్సాహము తత్పరత నిర్విచారము బహుస
న్నాహము గాంభీర్యము నివె
యూహింపఁగఁ గార్యసాధనోపాయంబుల్. 39

తే. కార్యయోగ్యతాయోగ్యతల్ గాంచు టరుదు;
లోకులు గతానుగతికులు ప్రాకటముగ;

పారమార్థికు లంతగా లేరు; గాన
వాది బలవంతుఁడేని సర్వము జయించు. 40

తే. అల్పుఁ డొనరింప నెది చౌర్య మనఁగఁబరఁగు,
అధికుఁ డొనరింప నదె శౌర్యమై రహించు;
కర్త్రవస్థానుసరణి లక్ష్యములె కాని,
మంచిచెడ్డలు గలవె ప్రపంచమందు? 41

క. అల్పతయు నధికతయు స్థితి
కల్పితములె కాని కార్యకారణగుణముల్
దెల్పునవి గావు నాగర
జల్పితములఁ దత్త్వశాస్త్రసరణిం గనినన్. 42

తే. ఆర్జితమొ గృహీతమొ మఱి యపహృతంబొ,
స్థితి యవశ్యము లౌకికోన్నతికి నెందు;
అట్టి స్థితి లేనివారు దాస్యమున గ్రుగ్గి
నీచులై యజ్ఞతను మరణించు టొప్పు; 43

తే. స్థితివిహీనులు తమ కొరుల్ సేయునట్టి
ఘోరదోషంబులు సహించి కుందు టొప్పు.
ప్రతిఘటింపఁబూనినయెడ, ప్రథితధర్మ
పథమునం గూడ బాధింపఁబడుట యొప్పు. 44

ఆ. స్వత్వముఖరధర్మసంస్థాపనమునందు
సాక్ష్య మనున దెంత సాధ్య మైన,
కాలదోషమో మతే లోపలేశమో
సిద్ధధర్మ మెల్లఁ జెఱచు టొప్పు. 45

తే. వాదసంబంధరహితమౌ వాదిదోష
మవని వాదంబు బాధింప దంట్రె కాని,

న్యాయవాదుల వగు నకృత్యములు గూడ
వాదమును ధర్మమును బాధపఱచు టొప్పు. 46

తే. విద్యయు మతంబు ధర్మంబు వృత్తిమాత్ర
మహితకారణంబు లయి యమ్మఁబడు టొప్పు,
ధర్మశాస్త్రంబు నీత్యపేతమును మఱియు
మూలధర్మైకబాధకంబు నగు టొప్పు. 47

తే. ప్రకృతిశాస్త్రవిజ్ఞానంబు ప్రాణిహింస
కనవరతసాధనం బయి యలరు టొప్పు;
* వ్యసనములు సైత మాయదాయకములేని,
దోషరహితంబులై భువిఁ దోఁచు టొప్పు. 48

తే. పలుకుబడి గలవారి పాపంబు లెల్ల
పరమధర్మంబులై యిట్లు పరిణమించు;
ఈదృశపరిస్థితులయం దిఁ కేల నాకు
వాలవిచ్ఛేదనమతంబు వాసి గనదు ? 49

తే. నాగరకము నాగరక మనంగ నేమొ
యని భ్రమించెద రే కాని యరయ రెవరు;
లేని యోగ్యత ప్రకటింపఁబూను టొండె
నాగరకలక్షణాగ్రగణ్యము తలంప. 50

తే. తిట్టినట్టులు లేకుండఁ దిట్టవలయు;
పొగడుకొననట్లె తన్నుఁ దాఁ బొగడవలయు;
స్వార్థపరతమైఁ జేయు కార్యముల నెల్ల
పరహితార్థంబు లంచును బలుకవలయు. 51

* సప్తవ్యసనములు

తే. ఎఱిఁగి లోలోన చేయు దుష్కృతుల నెల్ల
తొడరి పల్వురు వినఁ బైకి దూఱవలయు;
బాహాటముగ నొనర్చు పాపముల నెల్ల
తివిరి సత్కార్యములుగ వాదింపవలయు. 52

క. మతమిష నొరులకు సత్త్వము
హిత మని వారిం దమఃప్రవృత్తుల దాస్య
ప్రీతుల నొనర్చుచుఁ, దా మ
ప్రతిహతరాజసము పూని వర్ధిలవలయున్. 53

తే. పరుల విత్త మపహరించి పరుల కాయ
కష్టము బలాత్కరించి యఖండపదవి
గాంచి, పిమ్మట వారి దూషించి నొంచి
తుద కధోగతిపా ల్సేసి త్రుళ్లవలయు. 54

క. అన్యాయాపహరణమున
కన్యాయము లెల్ల నెఱపి, యార్జితరక్షా
ధన్యతకుఁ గపటధర్మో
పన్యాసము లొసఁగవలయుఁ బరులు భ్రమింపన్. 55

తే. భూతదయ శీలము సువృత్తి పుస్తకోక్తు
లగుట, నసుమానవసురక్షణార్థ మెల్ల
రాయుధైకశరణ్యులై యడలవలయు;
పశుబలంబె బలంబుగఁ బరఁగవలయు. 56

తే. ఏవగించి దాస్యమును దూషింపవలయు,
చెలఁగి స్వాతంత్ర్యగుణము భూషింపవలయు;
తరుణ మారసి స్వాతంత్ర్యదాసు లగుచు
పరుల స్వాతంత్ర్య మాటంకపఱుపవలయు. 57

తే. అరయ నిది పాపమార్గంబ యగును గాక,
పాప మంచును సిద్ధలాభము త్యజించి
నమ్మరాని పునర్జననంబు మఱియు
నరకలోకంబు దలపోసి నవయ నేల ? 58

తే. అంద ఱేఁగు నరకమె స్వర్గాధికంబు,
అన్యు లరుగని దివి నరకాధమంబు ;
ఊరివా రొకదారిఁ బో, నులిపికట్టె
యొకటి యొకదారి నేఁగుట యుచిత మగునె ? 59

తే. ఆత్మగౌరవ మొకటి నిరాకరింప,
ఖ్యాతికై చేయరాని కార్యంబు లేదు ;
ఆత్మగౌరవత్యాగంబునంతకన్న
అధికమైన స్వార్థత్యాగ మవనిఁ గలదె ? 60

తే. ఒక్కవిషయంబునఁ బ్రసిద్ధికెక్కునెడల,
అన్నిట సమర్థుఁ డాతండె యంద్రు జనులు ;
వాలవిచ్ఛేదనమతంబు వ్యాప్తిగనిన,
మించి సర్వజ్ఞవిఖ్యాతి గాంచవచ్చు. 61

క. కానన్ విడువక సాధ్యం
బైనంతవఱకును నేఁ బ్రయత్నించెద; నా
పై నే మగునో చూచెద ;
కాని యెన్నఁడైన నన్ను ఘనుఁ డనరున్నే ? 62

తే. గంధకాంతిమృదుత్వముల్ గలుగు సహజ
పుష్పముల నెల్ల కల గుడ్డపూలు దాల్ప్రు,
కృత్రిమగుణంబుననె కాని తృప్తిగనరు ;
నా మతము గైకొనరె నవనాగరకులు ? 63

తే. వ్రతపరాయణత్వంబు దుర్ఘటము గాన,
నాగరకులకు సంస్కరణంబె ప్రియము;
ధనపదంబులఁ బా లిచ్చి తనువునెడల,
తోడిదొంగలవలె వారు తోడుపడరె? 64

క. కొండొక మర్మము గల, దది
యొండె సమర్థంబు నా సముద్యమమునకున్
మెండు పకరింప; నిఁక వే
ఱొండు తలం పేల? యెదిరి నోర్చెదఁ ద్రుటిలోన్. 65

ఆ. తనదుబాస నేర్చుటను, నాకు మృగరాజు
బ్రమసి వంచకాధిపత్య మొసఁగె;
ఒరులు న న్నెదుర్పనోప రా యధికార
భయమువలన; దాన జయము నిజము. 66

తే. కనులు వీనులు నధికారిజనులె యనుచు,
మృగవిభుం డారు దరికి రానీఁడు కనఁడు
వినఁడు నమ్మఁడు; గాన సిగ్గును నఘార్తి
వదలునెడ, మా యొనర్పలేనిదియుఁ గలదె? 67

తే. ప్రాజ్ఞులను స్వతంత్రులను నిరాకరించి
పనికిమాలినవారికిఁ బదవు లొసఁగి,
త్రికరణపరస్పరవిరుద్ధవృత్తిఁ బూని,
కార్యసిద్ధి గాంచెద నధికారకలన. 68

ఆ. అతిశయించి యిట్టు లాడంబరము సేయ,
మృగవిభుండు నన్ను మెచ్చుకొనును;
మెచ్చి హెచ్చుపదవు లిచ్చును; బిరుదంబు
లిచ్చు; నింతకన్న నేమి వలయు?— 69

ఉ ప న్యా స ము

ఆ. అని యొడంద నెంచి తన బంధువుల నెల్ల
నొక్కచోటఁ జేర్చి యోలగముగ,
వీతవాల మైన ఫేరవ మొక్కఁడు
వానియెదుట ని ట్లుపన్యసించె: 70

తే. "జంబుకీజంబుకములార ! సభ్యులార !
వినుఁడు సావధానముగ నా విన్నపంబు;
ప్రస్తుతాచారములయందు బాధకములు
గానిపించుచున్నవి యసంఖ్యాకములుగ. 71

ఆ. ప్రకృతకాలదేశపాత్రానుసారంబు
గను మతంబు మార్చుకొని సుఖింప
వలయుఁ గాని, మనము ప్రాచీనమత మని
చూచుచున్ దవాగ్నిఁ జొత్తుచుటరె ? 72

క. ఒక్క నిదర్శనమును గనుఁ
డక్కట! మన జల్లితోఁక యటనిటఁ బొదలన్
చిక్కువడినపుడు తొడరెడి
చిక్కుల నిన్నన్ని యని వచింపందరమే? 73

ఆ. చిక్కు లనుట యొక్క ప్రక్కను బెట్టుఁడు,
భార మొకటె కాక ఫలము గలదె?
తోఁక లేకయున్న దోష మే మున్నది?
వింతసోయగంబు వెలయుఁగాని. 74

తే. పనికిమాలిన దాని పెంపునకుఁ గలుగు
రక్తమాంసవ్యయంబు వ్యర్థంబుఁగాదె ?

అదియు వినియోగపడిన శేషాంగములకె,
ఎంత బలియుఁడుమో మీరె యెంచికొనుఁడు. 75

క. అది లేని సుఖం బిది యని
పదింబదిగఁ జెప్పనేల? భావింపఁగ న
య్యది యనుభవైకవేద్యము;
విదితంబగు నాదు ప్రకృత వేషముఁ గన్నన్. 76

తే. అన్నివిధముల మనకన్న నధికులైన
మనుజులమతంబు మనకు సమ్మతము కాదె?
ఏడ నుండిన, గుణము గ్రహింపవలయు;
ఆ గుణగ్రాహితనె వార లధికులైరి. 77

తే. ప్రకృతిధర్మంబునకును సృష్టికి విరుద్ధ
మైన వావియు వరుసయు మానినారు;
పెండ్లిఁ దాత్కాలికైచ్ఛికవిధిగ మార్చి,
కులటతనము వైధవ్యంబుఁ దోలఁచినారు. 78

తే. మనుజు లీరీతి మృగముల మంచిగుణము
లెల్ల గ్రహియించి సంఘసంస్కృతు లొనర్చి
పేరుపెంపులు గాంచి జీవించుచుండ,
మనము వారిగుణంబులు గొనుట తగదె? 79

తే. ఎవ్వ రని మీర లాత్మ నూహించినారొ?
నరు లనఁగ కేవలంబు నిర్జరులు సుండు;
వారివైభవ మెల్ల నవ్వారిగాఁగ
వేఁటరులు చెప్పుకొనుచుండ విన్నవాఁడ. 80

తే. బంగళా, బండి, క్లబ్బును, బ్యాంకి చెక్కు-
బుక్కు, సైనుబోర్డును, టెలిఫోను, ఫ్యాను—

మఱచితిని—హానరరి పోస్ట్లు, మరి బిరుదులు:
లేరు గౌరవాస్పదు లెందు వారికన్న. 81

తే. వారి విద్యాధికత వినితీరవలయు;
ఎందు యమ్మేలు బీయేలు, నేమి చెప్ప?
ముచ్చటించిన, నో రూరఁజొచ్చె నాకు;
లేరు గౌరవాస్పదు లెందు వారికన్న. 82

తే. అట్టి గౌరవస్థితిమీఁద నాసయున్న,
మనముఁ దొల్తఁ దోఁకలు గోసికొనఁగవలయు;
వానరంబులయట్లు పూర్వంబు నరులు
వాలయుతు లఁట; యియ్యది వారి *మతము. 83

తే. ఇపుడు తోఁకలు లేక వా రెసఁగుచున్కి
మన మెఱుంగమె? మున్నొకపూఁట వారు
కోసికొనకున్న, నవి మచ్చుమాసి యెట్లు
మాయమయ్యెను కాలక్రమమున? చెపుఁడు. 84

తే. వారు తోఁకలు గోసికొన్నార లనుట
కింకొక నిదర్శనము గనుఁ; డింత యేల ?
'తోఁక గోసి సున్నము నెట్టుదు' రనుమాట
వారిభాషను జాతీయవాక్య మయ్యె. 85

తే. కానన్, వారు నమ్మి స్వాధీనమైన
జీవులకు నెల్ల నీపని సేయుచుంద్రు;
చూడరే మీరు పెంపుడు శునకములకు
తోఁక లఱతెగియున్కి యెందును ధరిత్రి ? 86

---

* డార్విననియన్సిద్ధాంతప్రకారము

క. రొట్టెలు నంజుళ్లును మెడ
పట్టెలు గొల్సులును మేలి పఱుపులు సబ్బుల్
కట్టెదుటఁ గట్టినటు గను
పట్టెడు శ్వానముల వైభవమ్ముఁ దలంపన్. 87

క. ఆ కుక్కల కీ విభవము
చేకురు టొక గొప్ప కాదు; చిటిలింగాది
ప్రాకటబిరుదాంకంబులు
తోఁకలు గోయించుకొనక దొరకంగలవే? 88

తే. మనకు సన్నిహితజ్ఞాతు లనఁజెలంగు
కుక్క లెల్ల నిగతి వన్నె కెక్కియుండ,
మనము పండ్లిగిలించి వానిని గనంగ
వలసెఁగా! సిగ్గు లేని జీవన మి దేల? 89

క. ఒకతఱిఁ గల ధర్మము మఱి
యొకతఱి ధర్మంబు గామి నుద్ఘోషింపన్
సకలపురాణంబులు, మన
మకటా! వెనుదీయ నేటి కాపద లుడుపన్? 90

ఆ. ఆ పురాణగాథ లటు లుండనిచ్చి, మీ
యంతరాత్మ నడుగుఁ, డంతకన్న
సముచితప్రమాణసరణి లే; దటుగాన
దాని నిర్ణయంబె ధర్మ మెందు. 91

ఆ. లోకు లెంచి చూడఁ గాకు, లందును సమ
కాలికుల మతంబు మేలు గాదు;
సంగతములు గాని సంబంధములఁబట్టి
కాని, వారు గుణము గాంచలేరు. 92

తే. ఈ విషయమున నా పరీక్షింపనట్టి
గ్రంథమును లేదు, పండితాగ్రణియు లేఁడు;
ఎంతొ యూహించి చేసితి; నంతె కాని
వెట్టినే యూరకయె లోకవిజ్ఞుచుకొనఁగ? 93
తే. స్వార్థపరతను విడనాడి, యహరహంబుఁ
బ్రజల క్షేమంబునకె పాటుపడఁగవలయు;
వ్రాఁతలను కూఁతలను గాదు, చేఁతలందుఁ
జూపవలయును మన మనశ్శుద్ధి నెపుడు." 94

* * * *

తే. అంచు మరియేమొ చెప్ప నుంకించి, మరల
మదిని శంకించి, యొక్కింత మ్రానువడియు
తుదకు నాత్మీయమైన యాందోళనంబుఁ
ద్రోసి యిటు వల్కె మన యుపన్యాసకుండు. 95

* * * *

తే. "విఘ్నములు మెండు మంచి గావించునెడల;
క్రొత్తమత మన్న నే, ప్రాతికూల్య మొదవు;
కానఁ, దద్వ్యాప్తికొఱకు సంఘంబు వలయు;
కలియుగంబున సాంఘికబలమె బలము. 96
తే. లౌకికజ్ఞానహీనులై లావు దక్కి
యున్న పండితజనుల కుయుక్తి మనము
గైకొనఁగరాదు, చెడిపోవుఁ గార్య మెల్ల;
వారలను త్రోసిరా జనవలయు ముందె. 97
తే. సంఘనిర్మాణ మీ రీతి సాగునేని,
అందు నగ్రాసనాధిపత్యంబు నాకొ

సంగెదరయేని, మృగనాథు సాయ మబ్బు;
అపుడు మన పెట్టినదె భిక్షు యనఁగవచ్చు. 98

క. ధారుణిజననానాసుఖ
కారణ మగు నీ యపూర్వకార్యంబున క
వ్వారిగ యావచ్ఛక్తియు
ధారాదత్తం బొనర్తుఁ దత్పరమతినై. 99

తే. సంఘసంస్థాపనము వెన్క జరుగఁగాక,
అంతకంటె ముఖ్యమగు కార్యంబు గలదు;
చెలఁగి యేమేమొ యూరక చెప్పుకంటె,
చేసి చూపినఁ బ్రజకు విశ్వాస మొదవు. 100

తే. కనుక, నా కీలుతాలులుగను వచింప
కందఱును దోఁకలను గోసికొందురేని,
అఖిలమృగసార్థమునఁ గీర్తి యగును మనకు;
పలుకుఁ డిప్పుడె మీ యభిప్రాయ" మనుడు, 101

సభికాభివర్ణనము

తే. ముఖ్యసభ్యులు కొంద అద్భుతము నొంది,
'ఐన, నెవ రేమి చెప్పిన, నాలకించి
యడిచిపడక విమర్శింపనగు' నటంచు
నొండొరులమోముఁ జూచుచునుండుటయును, 102

తే. 'ఏమి యనిన నెవ్వారి మన సేమి నొచ్చు
నో?' యని తలంచి, యొరుల యనుగ్రహంబె
తమ మహోన్నతస్థితికి మూలముగ మనెడి
భీరు, లపుడు మౌనమున గంభీరులైరి. 103

తే. పెద్ద లనఁబడువారలయొద్దఁ జేరి
బుజము రాపాడఁ గూర్చుండి, నిజభవంబు
సార్థ మని యెంచి పారవశ్యంబు నొంది
రనఁగ, నిద్రించినట్టివా రట్టె లేచి, 104
తే. భాషయును విషయమును స్వప్నమునఁ గూడ
తమ యెఱుంగని వైన, లోపమును గప్పి
పుచ్చుకొన నెంచి, పిచ్చినవ్వులు చెలంగ
చప్పటలు గొట్టి, రెల్ల రాశ్చర్యపడఁగ. 105
తే. అద్భుతము లా విచారంబు, లా గుసగుస,
లా ముఖవికారములు: మరియేమి చెపుదు!
రేఁగుచెట్టుక్రిందను జేరి భాగవతము
చూచి మురిసిన యంధునిపొంబగు దోఁచె. 106
తే. వాగ్మి లనిపించుకొనుటకు వాటమైన
సమయ మని లేచి, కొందఱు సభ్యు లపుడు
'నేను జెప్ప, నాతఁడు చెప్పు, నీవు చెప్పు,
చెప్పు చె' ప్పని కుర్చీలఁ జేరఁబడిరి. 107
తే. క్రొత్తగా బడి వదలిన కొంద అపుడు,
తా మొకింతయు నెఱుఁగని తమ మతంబు
కొంతవడి దూఱి, తమ యియ్యకోలు దెలిపి,
వేయినోళ్లను బొగడి రా వింతగురుని. 108
క. 'అగు నగు' నను వారును, 'తె
స్సగఁ జెప్పె' నటంచుఁ బరవశం బగువారున్,
'జగ ముద్ధరింప నీగతి
భగవంతుఁడె వచ్చె' ననెడివా రయి; రంతన్, 109

తే. తన కృషి ఫలించె ననుచుఁ జిత్తమునఁ బొంగి
క్రిందు మీఁదును దెలియ, కంగీకరించి
నట్టివారల మన యుపన్యాసకుండు
లెక్కవెట్టుచుఁ దా నట్టె లేచుటయును, 110
ఆ. అందు వృద్ధజంబుకాగ్రణి యొక్కఁడు
సాహసించి లేచి సభను జూచి
విషమపుచ్ఛదళనవిషయికోపన్యాస
వైఖరిని గ్రహించి పరిహసించి: 111

ఖండనము

ఆ. "ఎవరు వ్రాసి యిచ్చి రీ యుపన్యాసంబు?
నీ వొనర్చు తప్పు లిందు లేవు;
ఎంత కష్టపడి పఠించితి? మాటాడి
నట్టు లొప్పగించి తార్యు లలర. 112
తే. మా విషయమై విశేషశ్రమంబు నొంది
నాఁడ, వీఁక విశ్రమింపుము; నాఁడు చావు
తప్పుటకుఁ దోఁక త్రెంచుకొన్నప్పు డైన
ఇంత శ్రమపడియుంటె? యహీనచరిత ! 113
క. మును వ్యాకృతి సేసిన పా
ణిని తోఁకయుఁ గోసెదేని, నిను నిక్కముగన్
జనదే విశ్వామిత్రుం
డన? విశ్వాపూర్వమిత్రుఁ డగుట నతండున్. 114
తే. అరయ లేక భ్రమించెద; మంతెకాని,
అజుని మించిన ధీమంతుఁ డగుదు వీవు;

మొండెమును దీసివేయ, నఖండ మగుచు
ఇంతకును మించకున్నె నీ యిద్ధబుద్ధి? 115

తే. తాఁజెడిన కోఁతి వనము నంతయును జెఱుచు
పగిది, నీ చెఱుటయె కాక, పాపభీతి
లేక చెఱుపఁజూచెద వేల లోక మెల్ల ?
చేటునుండియు మే లొందఁ జాటుపడెదె ? 116

తే. మానహీనుఁడవఁటె నీవు? కానినాఁడు,
తోఁక తెగఁగోసికొ మ్మనఁ దొడఁగి తెట్లు?
వాల మదె లేనియెడఁ, జతుష్పాత్తులకును
మానరక్షణోపాయంబు మహిని గలదె? 117

తే. తమ యకృత్యముల్ విధివిహితములు గాఁగ
ఇంతులకు నెల్ల స్వాతంత్ర్య మిత్తు మనుచు,
పెండ్లిఁ దాత్కాలికైచ్ఛికవిధిగ మార్చు
నరులఁ గొనియాడు నీకు మానం బెటుండు? 118

తే. ధూర్తులును స్వార్థపరతైకమూర్తు లరయ,
ఎన్నఁడును మానవుల విశ్వసింపరాదు;
అన్నిటను వారు లోకమం దధమగుణులు;
మనకు వారి మతంబు ప్రమాణ మగునె? 119

తే. వర్ణభేదంబున సజాతివైర మూని,
సర్వదా పరస్పరవినాశనము గోరి,
కారణంబులు వెదకెడి క్రూరమతులు;
వార లెంతయు నధములు గారె మనకు? 120

తే. తల్లిబిడ్డల సందునఁ దగవు వెట్టి
ఘోరమగు జీవబలిఁ గోరు భూరిదాస్య

మఱియు నిత్యకర్మము వారి; కది తలంప,
వార లెంతయు నధములు గారె మనకు? 121

తే. వారి సమయసంకేత మెవ్వం డెఱుంగు?
గౌరవాస్పదు లనఁ, బాపకర్ము లనుటె;
అఘభరంబునఁ గాకున్న, నట్టివారు
ప్రజను మో మెత్తి చూడనోపమి యదేల? 122

ఆ. వైభవమును గౌరవముగ భావించెడి
పండితోత్తములకు వారఖండ
గౌరవాస్పదులుగఁ గాన్పించెదరు గాక,
వాస్తవమున గౌరవంబు సున్న. 123

తే. సూనృతదయావివేకముల్ శూన్యములుగ,
వంచనావృత్తిఁ బూని జీవించువారుఁ
దేరసొత్తు భుజించుచుఁ దిరుగువారె
కాని, పౌరుషవంతులు కారు వారు. 124

క. బరువెక్కి దేహము, మనో
హారంబు లేకాదశేంద్రియము లుండియు, లే
ని రహిన్ వర్తించెద; రుప
కరణంబులు లేక బ్రతుకఁగలరే వారల్? 125

తే. * వారి శీలం బెఱుంగక, నట్టివిద్య
నేల పొగడ? పెక్కండ్రు డిగ్రీలప్రక్క,
డిగ్రి యనుటకు గుర్తుగ డీసి జేర్చు
కొనవలయు, డిగ్రి శీలంబు గుఱుతు గాఁగ. 126

* 'విద్యాశీలము' అనెడి యనుబంధము చూచునది.

తే. సహజగుణవృద్ధి గావించు, సదసదాత్మ
కం బయిన శీలమును మార్పఁగలదె విద్య?
సహజదుష్టులయెడ దానిచర్యఁ జూడ,
వెఱ్ఱికోఁతికి సివమెత్తు విధము దోఁచు. 127

క. జాతీయనీతివిద్యా
పేతంబుగఁ జదువు చదువు విఫలం; బుదర
ప్రీతికరం బైనను, దు
ర్నీతులకుం బుట్టినిల్లు, నిక్కువ మరయన్. 128

తే. వేషధారి యై వేఁపుల వెంటఁ గొనుచు
మృగయుఁ డెవఁడేని వచ్చి దుండగము సేయ,
వాని యాటోపమును గాంచి భ్రమయఁదగదు;
వారి నిజమైన స్థితిఁ జూడవలయు నింట. 129

తే. ఇంటిపేరు కస్తూరివా; రింటికాని,
ఇంటినిండ గబ్బిలముల పెంటకంపు;
వారి నిజమైన స్థితి యిది వాస్తవమున;
ఇది యెఱుంగక మోసపోయెదము మనము. 130

తే. తమకు వంచకపదము స్వత్వంబు గాన,
వారు ధూర్తభావముఁ జూపువార లెపుడు;
మనయెడల నామవాచకమాత్ర గాని,
వారియెడఁ దత్పదము గుణవాచకంబు. 131

తే. త్వాదృశులు వారిలోఁ గూడఁ బదవులందుఁ
గలరు విశ్వాసపాత్రులై; కాకయున్న,
తొల్లి తోఁకలు గల వను దొడ్డమతము
వారిలో నెట్లు వ్యాపించి ప్రబలఁగలదు? 132

తే. 'తోఁక గోసి సున్నము వెట్టుదు' రను మాట
కర్థ మేనియుఁ గాలేదె? యకట! పండి
తుఁడవు—మఱచితి—'స్కాలర', వొడుపు దప్పె;
నిరసనము దాని కర్థంబు, నేర్చుకొనుము. 133

తే. వారి భాషావిధము కూడ బైలుపఱచు
వారి ధూర్తభావంబు నవ్యాదిగాఁగ:
వాక్సరణి వేఱె, యర్థంబుఫక్కి వేఱె;
ఇటులె వారల త్రికరణవృత్తి యెసఁగు. 134

తే. కానసే, వారు నమ్మి స్వాధీనమైన
జీవులను దొల్తఁ జెల్మి నీక్షించి, తుదకు
తోఁక గోసి సున్నము వెట్టుదురు; విశేష
కలుషచిత్తులు, వారలఁ దలఁపరాదు. 135

ఆ. ఒరులతోఁక చూచి యోర్వఁజాలక తమ
తోఁకలేని కొఱఁత తొలఁగ దనుచు
శ్వానముఖరజంతుజాలంబునకుఁ దోఁక
గోయుచుంద్రు నరులు కుటిలమతులు. 136

తే. పరుల నష్టంబె తమకు లాభముగ నెంచి
దుష్టు లొనరించు నీ పని 'తోఁడు లేక
రాచపీనుంగు పో' దను ప్రాఁతనుడికి
ప్రబలమగు నిదర్శనముగఁ బరిఢవిల్లు. 137

ఆ. పావనముగఁ దాము భావించు గోవుల
తోఁక ముఖముకన్న దొడ్డ దనుచు
నరులు పూజసేయుదురు; దీనిఁ బరికింప,
వాలవైభవంబు స్పష్టపడదె? 138

తే. వాలహీనులౌ మానవుల్ వాలయుతుల
హనుమదాదుల సేవించు ననువు చూడ,
వాలయుతుల యాధిక్యంబు వాలహీన
మానవుల వాలవాంఛయుఁ గానఁబడును. 139

క. వాలం బన నాధిక్యము,
'వాలు మొలిచెనా?' యటన్న వాక్యము గనుఁడీ;
లీలన్ మానవు లందఱు
వాలంబును గౌరవింత్రు భాషాసరణిన్. 140

తే. కుక్కలకుఁ దాము తోఁకలు గోసినంత,
వారల మతంబు విశ్వాసపాత్ర మగునె?
తోఁక లేని లోపంబును దొలఁచఁగాదె,
పెట్టుకొందురు తాము కౌపీన మొకటి. 141

తే. వాల మొక్కటి లేని లోపంబు దక్క,
నరులు చేష్టలయందు వానరులె యుండ్రు;
కుంచెవలె నొప్పు మనతోఁక మంచి నెంచి
కుచ్చులను బెట్టుకొనియెద రిచ్చ దీఱ. 142

తే. ఇదిదనుక దొంగలట్లు గ్రహించినట్టి
మర్మము లటుండ, వా రింక నోర్మిమీఱ
మృగములను జూచి నేర్చుకోఁదగిన మహిత
ధర్మ మున్నది దాంపత్యకర్మమందు. 143

తే. నరులు పూర్వోక్త మగు సద్గుణంబు వదలి
దుర్గుణములు మాత్రము గొన్న దోషమునను
వార్ధకము వచ్చునందాఁక బ్రదుకలేరు;
కాన, నిర్జరు లగుట యక్కజమె వారు? 144

తే. గుణవిశేషంబులను బట్టి కుర్కురములు
మనుజులకె సమీపజ్ఞాతు లనఁగవచ్చు;
రూపసాదృశ్యమాత్రనిరూపణమున
మనకు సన్నిహితజ్ఞాతు లనుట తగునె ? 145

తే. భూరిదాస్యంబును, సజాతివైర, మమిత
నైచ్య మనియెడి సహజగుణత్రయంబు
మనుజులకు శ్వానములకు సమాన మనఁగ,
తేటపడకున్నె వారి జ్ఞాతిత్వ మిలను ? 146

తే. శ్వానమానవసంబంధబాంధవంబు
జ్ఞాతితాధిక; మటు కానినాఁడు, నరులు
తోడిమనుజుల కష్టంబు దొలఁచకుండ,
సల్పుదురె వాని కఖిలోపచారములను ? 147

తే. కాలభైరవవాహనగౌరవమున
శ్వానవిగ్రహములకుఁ బూజల నొనర్చు
వారలు, సజీవశునకాళిఁ జేరనీక
తఱిమికొట్టెద; రిది కూడ ధర్మవాక్య ? 148

తే. మనుజులందును ధనికుల మార్గ మరయఁ
గను విచిత్ర; మొకండు కుక్కలను బెంచు
కొఱకు ధనమును వెచ్చింప, మఱియొకండు
శ్వానములఁ జంపుపనికి ద్రవ్యము నొసంగు. 149

తే. ఈదృశపరస్పరవిరుద్ధవృత్తి గలుగు
మనుజపశువుల * భక్ష్యుల ఘను లటంచు

* తినఁబడు జంతువు తన్నుఁ దినెడి జంతువుకన్న క్షుద్రమని సిద్ధాంతము.

అజ్ఞుఁడేనియు వచియింపఁ డన్న, నింక
తదనుజీవులఁ గుక్కలఁ దలఁప నేల? 150

తే. పరిచితు నయోగ్యు నేనియుఁ బ్రక్కఁ జేర్చు,
అపరిచితు యోగ్యు నేనియు నఱచి తఱుము;
వాతఁ గొట్టెడివానినే ప్రీతిఁ జూచు;
కుక్కలకుఁ దమ ప్రభువుల గుణము లబ్బె. 151

తే. ఒరుల నసహాయులను నిరాయుధులఁ గాంచి,
కదిసి పైఁబడి చంపు నిష్కారణముగ;
ఎదిరి బలవంతుఁ డేని వంటింట నఱచు;
కుక్కలకుఁ దమ ప్రభువుల గుణము లబ్బె. 152

తే. పల్లెరమునఁ బాయస మున్నఁ బుల్లె నాఁకు;
కడవెఁడు జలంబు లున్నను గతుకుచుండు;
ఎటులొ సింహాసనము లభియించుఁగాక,
వెనుకటి గుణంబు మానునే శునకములకు? 153

తే. కట్లఁబడి కొట్లువడి యింత కష్టపుకూటి
కొఱకు స్వాతంత్ర్య మెల్లఁ బోఁగొట్టుకొనెడి
కుక్క లవి తోఁక గోయించుకొనుటె కాదు,
చావ మొత్తించుకొనును బజాఱులందు. 154

క. విశ్వాసఘాతుకము నర
పశ్వాశ్రయ మెపుడుఁ గోరి ఫలముగ నకటా!
విశ్వాసపాత్రములు స
ర్వశ్వానము లిట్లు కష్టపడు దాస్యమునన్. 155

క. ఈ వన్నెయు నీ వాసియు
నీవంటి మహాత్ములకును నీ జ్ఞాతులకున్

గావలయుఁ గాక, నిక్కము
గా వల దవి వలదు నా పగతురకునైనన్. 156

తే. కాకులను గ్రద్దల నదల్చు కాలమందు,
మక్షికాదులం దోలు సమయమునందు,
హావభావంబులను జూపు నవసరమున,
మనకు వాలంబు లేని జీవన మ దేల? 157

తే. ఏకిరణిఁ గన్న, జంబుకసృష్టియందు
తోఁకకన్న శృంగారంబు తోఁపరాదు;
అంధుఁ డెవఁడేని కనలేని యంతమాత్ర,
దాని చక్కందనమునకుఁ దక్కువగునె? 158

క. సాజం బగు శృంగారము
పోఁజెల్లునె? గ్రామ్యవాదములు పొసఁగునె? రా
రాజన్మణి గుణ మెఱుఁగక,
గాజు లమూల్యంబు లనుట కార్యమె తలఁపన్? 159

తే. వెక్కిరించును దెచ్చికోల్చక్కఁదనము;
సహజసౌందర్యమున కది సాటి గాదు;
తెల్లపడఁగోరి మొకపూఁత వెల్లవేయ,
ఒడలు పొక్కుటె కాదె ప్రయోజనంబు? 160

ఆ. నీవు 'నంది' యనిన, 'నిజము, నంది' యటంచు
నీవు 'పంది' యనిన, 'నిజము, పంది'
యని వచించునంత యంధులే యీ సభా
సదులు, నిక దెంత పదవి యున్న? 161

క. ఈసభఁ గూర్చుటకై కృషి
చేసితి వని నిన్నుఁ బెద్ద సేయఁగ, విబుధా

గ్రేసరులం దూచెదు; నర
వాసన నీ గుణము పట్టువడియెనె? చెపుమా. 162
తే. ఇపుడె యింతలు సేసితి, వేమి సెప్ప!
ఇంక దీనికై యొకసంఘ మేలుపఱచి,
దాని కగ్రాసనాధిపత్యము వహింతు
వేని, యిటుచక్ర మట్టుత్రిప్పవే చెలంగి? 163
తే. జనులు సమ్మతిమైఁ జేసికొనఁగఁదగిన
సాంఘికాదికధర్మసంస్కారములకు
రాజుసాహాయ్య మేల? వారల కనిష్ట
మైన కార్యంబు సేయునే యతఁ డెఱింగి? 164
తే. దూష్యమైన తాత్కాలికతుచ్ఛసుఖము
నియమభంగైకలబ్ధమై నెగడుచుండు;
నీమతంబున నదియుఁ గాన్పింప దకట!
వ్రతము చెడినను, దక్కఁగవలదె ఫలము? 165
క. నిను ఘనుఁడ వనుచు సంస్తుతి
యొనరించునుగాక, నిష్ప్రయోజనముగఁ దోఁ
కను గోయు బాధ కోరిచి,
తన నెత్తురు కనులఁ జూడఁదలఁచునె యెవఁడున్? 166
క. పేరున కాసయు మతని
స్సారతయుం దెలిసె నిపుడు స్పష్టముగ; బలా
త్కారముల కెల్ల మూల మ
పారానర్థంబు స్వార్థపరతయ కాదే? 167
తే. వివిధసంస్థ లింటింటను వెలయఁజొచ్చె;
కపటనాటకుల్ స్థితిశూన్యగౌరవార్థ

మగు క్రియాశూన్యపదవులు తగవులాడి
పంచుకొను టొండె వాని యవశ్యఫలము. 168

క. ఆలస్యముగా వచ్చుట,
కా లూనకమున్నె పోవఁగడఁగుట, సభ యా
నాలోననె వెడలుట, యీ
కాలపుఁ బ్రముఖత్వమునకు ఘనతకు గుఱుతుల్. 169

తే. మద్యపాననిషేధకమహితసభల
పూతిగంధంబు ఘుమ్మని పొలయుచుండు;
జంతుహింసానివారకసభలయందు
దొడ్డదొడ్డ యెమ్ములతుండ్లు త్రుళ్లుచుండు. 170

తే. వైశికవినోదవైముఖ్యవాదిసభల
రేఁగి మేహాక్రిముల్ ప్రసరించుచుండు;
సాంఘికాదికధర్మసంస్కర్తృసభల
ధట్టమగు కపటము పైకిఁ దట్టుచుండు. 171

ఆ. తిండిపోతుసభలు కొండాడుకొను సభల్
మెండు గలవు, వాని నుండనిండు;
సభలరీతి దెలిసె, సంఘంబు లీదృశ
సభల జరపుకొఱకె స్థాపితములు. 172

తే. అఖిలపావనదేవాలయములు కూడ
జారతావైశికములకు సాయపడఁగ,
స్వార్థపరతమై స్థాపింపఁబడెడి సంస్థ
లరయ నీగతి వర్తించు టబ్బురంబె? 173

తే. పత్రికలయందుఁ దమపేరు పడఁగవలయు;
శిలలపైఁ దమనామంబు చెక్కవలయు;

కీర్తిం దమ విగ్రహము ప్రతిష్ఠింపవలయు;
మృగపతి యొఱంగి బిరుదంబు లీయవలయు. 174

తే. ఏవిధమునం జూచిన, నిపు డెల్లయెడల
ఇవె కదా పెద్ద లనువారి యీప్సితములు!
పదవికై వారు పడియెడి పాటె కాని,
కార్యగౌరవ మింతేని కానరాదు. 175

ఆ. రాజభాష ప్రజకుం బ్రజభాష రాజున
కెఱుకపడమిం గపటవృత్తిం బూని,
ధర్మమర్మములను దార్మాఱుగాం జెప్పి
కార్యసిద్ధి గాంత్రు కలుషమతులు. 176

తే. క్షురకరజక కృపాలబ్ధ గురుత మీఱ
సరగ సంస్కర్తల మటంచు సభల కెక్కి,
పేరుపెంపుల కూరు మాపెద; రిం కేమి?
నేతిబీరకాయలు వారి నీతు లెల్ల. 177

ఆ. అధము లధికులట్టు లాడంబరము సేయ,
అధికు లధికులుగనె యధమవృత్తిం
గైకొనంగ, భువిని గపటసంస్కరణంబు
కన్న సాధనంబు కలదె యొండు? 178

తే. అజ్ఞలు కుయుక్తిచేత ననర్హపదవి
గాంచి కార్యసౌలభ్యంబు కాంక్షచేసి,
జ్ఞానసంపాదనంబు కష్టంబు గాన
సంస్కరణమిష సర్వనాశన మొనర్త్రు. 179

తే. సాంఘికాదికధర్మసంస్కారములకు
ముందడుగు వేయువాఁడు మున్ముందుం, దమకు

త్రికరణక్రియాశుద్ధి సిద్ధించుకొఱకు
చేసికొనఁదగు నాత్మసంస్కృతిని దారె. 180

తే. మున్ను పలుమాఱు సంస్కృతి గన్నమాత్ర
మరల ధర్మముల్ తప్పక మాఱవలెనె?
పరులు తమ లోపములఁ జక్కఁబఱచుకొన్న
మనము స్వగుణంబులను మార్చుకొనఁగవలెనె? 181

క. జడిబడి స్థితిగతులకుఁ దగి
యడరెడు నన్నిటను భేద మాయా చోట్లన్;
పిడుగునకు బియ్యమున కొ
క్కఁడె మంత్రం బనిన, నేఁడు గణ్యం బగునే? 182

క. తనకుం దెలియనియది లే
దని, తన యెఱుఁగనివి తప్పు లని, పండితనిం
దనమె స్వపాండితి గుర్తను
ఘనునకు మార్పె గుణంబుగాఁ దోఁపఁదగున్. 183

ఆ. ఎవని యంతరాత్మ యేరీతి బోధించు,
నాతఁ డట్లు సేయనగు నటండ్రు;
తమమతం బిఁ కేమి? తల కొక మత మయ్యె?
ఇదియు నొక మతంబె యెంచి చూడ? 184

క. అకటా! మంచిచెడుగు లెం
చక యిది యాధారముగను, జనములు 'నాయిం
టికి నేనే పెద్దను, పి
ల్లికి నామము పెట్టు' మండ్రు; లెస్సయ కాదే? 185

ఆ. పోయె, నాఁడె పోయెఁబో భక్తివిశ్వాస
గౌరవంబు లెల్లవారియెడల;

గురులుఁ బతులుఁ గేడ? సిరి యుంటకున్నను,
జేడి యుంటకున్న శీఘ్రగతిని?

తే. శీలసహవాసవిద్య లేని క్షితీశులును
పదుగురందేని సమముగాఁ బరఁగ; వంద
నుకొక్కకటిచేతఁ గూడ నారోపించుచుండు
నంతరాత్మప్రమాణ మెట్లగునొ కనుడు.

తే. మరియొక విశేష, మొరులకు మంచి దనుచు
తాము మాత్రము సేయు; నీ తగవ దేమొ?
ఇపుడు నీయెడ నటుగాదు నేను యయ్యొ?
కన్నొకించుక తెలిచి లోకంబు గనుము.

తే. సర్వసంస్కరణంబుల సహజముగను
కాల మొక్కటియే తీర్పఁగలిగియుండ,
దాని కసి పాటుపడెడు స్వార్థపరమతులు
కటికవారును పరులు సోఁకలును గారె?

తే. 'దున్నపో తీనినది' యన్న 'దూడఁ గట్టి
వేయు' మను నధికారి వివేక మేడ?
వెలువరి త్రికాలవేది గావింపఁదగిన,
సాంఘికాదికధర్మసంస్కరణ మేడ?

క. అధికారులు లోకంబున
కధికారులు; వారు సాంఘికాదికజనతా
విధినిర్ణాయకు లగుచో,
అధికారము గోరి చెలుతు రన్నియు నొకటన్.

ఆ. ఎవ్వఁడేని న్యాయ్యదృష్టిచే 'నిది కూడ'
దన్నఁ, బెక్కు మిషలు పన్ని వాని

బ్రతుకు తెరువుఁ జెఱుతు రతినీచులై! వారి
తోడఁ బ్రతిఘటింపఁ దొడఁగు నెవఁడు? 192

క. భీతిజనిత జనమానముఁ
బ్రీతికృతాంగీకృతిగను, వికసైకార్థో
పేతస్తోత్రము సత్యస
మేతముగను, గొని భ్రమించు మృగరా జెపుడున్. 193

తే. కన్నగాంద్రను చీకటి గాచునట్లు
పదవి కపటసజ్జనులఁ గాపాడుచుండు;
వంచితాజ్ఞానదుర్బలత్వములు కూడ
వంచకాళీకయోగ్యత వఱలఁజేయు. 194

క. ఇదె కద త్వాదృశు లెదొ యొక
పదవికి వచ్చినది మొదలు పైకొని విజయ
ప్రదముగ కాలము గడపుచు
బ్రదుకుటకుం గల కతంబు వంచకవర్యా? 195

తే. పండితుల కాత్మగౌరవ ముండునేని,
ధనికులు వివేకవృత్తిఁ గైకొనెదరేని,
మృగపతి గుణగ్రహణదీక్ష నెసఁగునేని,
చెలఁగునే వంచకాధికారుల దురాశ? 196

తే. రాజు వంచితుఁ డైనంతఁ బ్రజలు కారు;
ప్రజలు వంచితు లైనంత రాజు కాఁడు;
ప్రజను రాజును వంచించు ప్రౌఢి యున్న,
చెలఁగి దేవుని నీవు వంచింపఁగలవె? 197

ఆ. కాలధర్మనియతిఁ గా దనరా; దల్ల
కర్మసాక్షి కన్ను గప్పరాదు;

ఐహికాధికార మయ్యెడఁ గొఱగాదు;
కర్మఫలము విడదు, కట్టికుడుపు. 198

తే. ఇ న్ననఁగ నేల ? కట్న మీకున్నఁ గనలి,
'కులము చెడె' దని బెదిరించు గురు లొకింత
ప్రజకు మతమును బోధించు పాపమునకుఁ
బోవునెడ, నిట్టి నీతులు పుట్టఁగలవె? 199

తే. తేరసొత్తు పెంచిన కండతిమురు దీఱ
పని యొనర్పక సోమరితనముఁ బూని,
మత మనుచు దేశహితవిఘ్నకృతు లొనర్త్రు
వారలు దురాశచే నధికారులట్లు. 200

ఆ. ఆశ్రమము తురీయ మనుట మాత్రమె కాని,
రాజభోగములను గ్రోలుచుంద్రు;
'తలలు బోడులైన, తలఁపులు బోడులా?'
యనెడి మాట సార్థ మయ్యె నిపుడు. 201

తే. విహితషోడశకర్మముల్ వృత్తిమాత్ర
కారణము లయ్యె; నైచ్యం బపార మయ్యె;
కలితషట్కర్మములు, ప్రతిగ్రహము దక్క,
నంతరించె; మతం బన్న న్నాస్థ యున్నె ? 202

తే. జగతి 'సామాన్యవిప్రుండు చావుఁ గోరు'
ననెడి లోకోక్తి సార్థక మయ్యె నేఁడు;
'ఏట్టులైనను గోదానమే' యటంద్రు,
వీరలు పురోహితులు, మతాపేక్ష యున్నె ? 203

తే. శిష్యవిత్తాపహారణైకచింత గలుగు
గురువు లెంద ఱుండిన, నేమి గుణము గలుగు ?

శిష్యహృత్తాపహరణైకచింత గలుగు
సద్గురుం డొక్కఁడేనియుఁ జాలు మనకు. 204

క. గుడిపేరు వెట్టుకొని మె
క్కుడి ధనమును నపహరించి, కనుకట్టుగ బ్రము
క్కుడివేడ్క లొనర్తురు క
ట్టఁడి జనులు ; మతోపకృతి ఘటింపఁగరాదే ? 205

క. అధికారియాచకావళి
కధమబ్రాహ్మణుల కనయ లగు వేశ్యలకున్
విధిగా నొసఁగు ధనంబున
సధర్మదేశోపకృతులు సలుపఁగరాదే? 206

తే. దండుగకు చేతఁ జిక్కిన ధనము వెట్టి
చెడుగె కాని జనుల్ మంచి సేయ రెపుడు,
దాఁచెదరు కూడఁ గొనిపోవఁ దలఁచినట్లు ;
తమకుఁ దోఁచ, దొరల్ సెప్ప తగవు వినరు. 207

తే. పెద్దల మటన్న గర్వంబు పెంపువలన
పేరునకె కాని బైటికి రారు ; ముద్దు
టుంగరపు మొట్లనే కాని యొప్పుకొనరు ;
మంచిమాటల వారు మన్నించువారె? 208

తే. భీతినొండె, ఫలాపేక్షచేతనొండె,
ప్రీతి సేవని సేయ ; రాభీలదురభి
మానదురహంక్రియులె యభిమానవిద్య ;
లిట్టివారల యున్కిచే నేమి ఫలము? 209

తే. స్వార్థభంగభయంబున, సత్కృతు లని
తమ యెఱింగిన పనులు సైతము నొనర్ప ;

రిట్టివా రెల్ల పెద్దలై యెసఁగుచుండ,
మనకు సాంఘికసౌఖ్య మేమాడ్కిఁ గలుగు? 210

తే. దాని నటు లుండనిమ్ము, కొందఱు మహాత్ము
లిపుడు సేయుచున్నటు లీవు మృగకులేంద్రు
మోసపుచ్చి తొల్తనె ధర్మశాసనముఁగ
దీనిఁ దేవైతి; నిన్ను నుతింపవలయు. 211

తే. నీవలెనె మాకు ననుభవనీయ మైన,
అనుమతం బగు నీ వినూతనమతంబు;
కుప్ప గాల్చి పేలా లేఱుకొంద మపుడు;
దాని కిపు డేమి తొందర? తాళుమయ్య. 212

తే. ఉన్న తోఁకలు పట్టి కోయుటయు, లేని
తోఁకలను గట్టుటయు సంస్కృతులె తలంప?
కష్టనష్టదౌష్ట్యములకుఁ గారణంబు
దేశదారిద్ర్య; మది తీర్పఁ దివురరాదె? 213

తే. స్థలబలము స్వార్థపరతకు సాయపడఁగ,
జంబుకేతరవంచకస్వాము లెల్ల
తొలుత మృగనాథు కృపకుఁ బాత్రు లయి తాము,
మనల దిగఁద్రొక్కి యున్నతి గనిరి తుదకు. 214

తే. అఖిలపదవులు వా రటు లాక్రమించి
స్వాధికారబలంబున ప్రబలు లైరి;
అది కతంబుగ శాఖాంతరాభ్యుదయము
స్వప్నసంపదవ్రాలె నసాధ్య మయ్యె. 215

ఆ. అంతె కాని, వారి యాధిక్యమును మన
యల్పతయు నసత్యజల్పితములు;

అపహ్నుత్త్రైకరక్షణార్థకల్పితములు;
వాని నమ్మి యెట్లు భ్రమయఁదగును? 216
ఆ. మనము కనులు తెఱచి మన యభివృద్ధికై
కూడి పాటుపడుట కూడ దంచు
వార లిపు డొనర్చు వాదముల్ పరికింప,
వారి యార్జవంబు స్పష్టపడును. 217
తే. కనఁగ, వ్యక్త్యభివృద్ధి శాఖకు బలంబు;
సకలశాఖాభివృద్ధి జాతికి బలంబు;
అవయవాభివర్ధనము వ్యత్యస్త మగుట
రోగ మగుఁ గాని, యెట్టు లారోగ్య మగును? 218
తే. అవని నేకోదరత్వంబునంతకన్న
నేకభాషానుబంధంబు హెచ్చు; గాన
శాఖ లెయ్యెడ, భాషానుసరణు లైన,
కరము బలవత్తరము లయి పరిఢవిల్లు. 219
తే. శాఖలను బట్టి వని విభాజ్య మగునేని,
వ్యక్తులును శాఖలును జాతి యతిశయిల్లు;
పరుల భేదప్రయోగంబు పాఱ దపుడు,
స్థానికస్వపాలనమును సార్థ మగును. 220
క. ఏకీభావము లే కిటు
మూకీభావమున మనము మొఱవెట్టమి, నే
కాకులు సైతము మన తల
పై కెక్కి యవజ్ఞ సేయ వలనుపడియెడిన్. 221
తే. పనికిమాలిన పనులకై ప్రాఁకులాడి
చేతఁగాక పరాభూతి జెందనేల?

అందఱముఁ గూడి మృగరాజు నాశ్రయించి
యడిగి ప్రత్యేకవనసీమ పడయరాదె ? 222

తే. చీమలను జూచి మన మెల్ల సిగ్గు గాంచి
ఐకమత్యకృషిస్ఫూర్తి నలరరాదె?
చల్లకై వచ్చి ముంత దాఁచంగనేల ?
లెండు, కార్యభారముఁ గైకొనుండు, రండు." 223

ఫలితార్థము

తే. అని యుపన్యాసఖండన మాచరించి
హెచ్చరింప, నా వృద్ధుని మెచ్చుకొనుచు
సభికు లయ్యెడఁ దన కవజ్ఞను ఘటింప,
వగ నుపన్యాసకుఁడు తలవంపు గాంచి, 224

తే. పూర్వవాసనచేఁ దోఁక ముడుచుకొనఁగఁ
బోయి, యది లేమి గని తెల్లఁబోయె; నకట!
పైకి గంగెద్దువేషంబు వైచినంత,
మహిని నైసర్గికగుణంబు మార్పు గనునె ? 225

తే. తనదు నగ్రాసనాధిపత్యంబు మాట
రాకయుండిన నింతలు రా వటంచు,
సభ్యధర్మంబు లెఱిఁగిన జాణ గాన,
మిన్నకుండెను గ్రుక్కిళ్లు మ్రింగుకొనుచు. 226

తే. నిశ్చితార్థోపపాదననియతియందు
తదనువాదనాదులయందు తాము గూడ
గౌరవింపఁబడుదు మంచుఁ గాచియున్న
యేతదర్థనిమంత్రితు లేపు దక్కి, 227

క. ఆశాభంగము ముఖకళ
నాశన మొనరింప, ముసలినక్కను గడు లో
లో శపియించుచుఁ, జనిరి గృ
హాశ నుపన్యాసకుని సభాధిపుఁ గనుచున్. 228

తే. ఎంత తిరిగి చూచినను, 'పోనేల ? రండు,
కూరుచుండుఁ' డటన్న వాక్కు వినరాక,
ఆత్మ రగులు నాశాభంగ మధిక మగుడు,
తిరిగి చూడక వార లేఁగిరి బిరాన. 229

తే. ఇంతలో సభ్యుఁ డెవఁడో 'ప్రత్యేకరాష్ట్ర
వాద మప్రస్తుతం' బని పరిహసించె;
మరొకఁ డప్రస్తుతవివేక, మరసి చూడ,
ప్రస్తుతావివేకముకన్న భావ్య' మనియె. 230

అగ్రాసనాధిపత్యము

తే. అంత, స్వప్నమందేని సాధ్యంబు కాని
వాసిఁ దన కొసంగిన యుపన్యాసకుండు
గాంచిన పరాభవంబును గాంచి, మోము
మాడ్చుకొని సభాధిపుఁ డట్టె మండిపడుచు, 231

తే. తన కృతజ్ఞత మెఱయఁ జేతనయినంత
సాయఁపడఁజూచెఁ గాని, యా సమయమందు
వృద్ధజంబుకభీతినో, బుద్ధిహీన
తార్తినో కాని, వాని నోరాడదయ్యె. 232

తే. "అకట ! నే నీ ముసలి లేచినపుడె లేచి,
'ఒరులు మాటాడరా'దని యుడుపనైతి ;

పిదప 'నిటు లాడరా' దని గదుమన్నైతి;
అలసమతి నైతి; హితుఁ డేమి తలఁచువాఁడొ? 233

తే. 'ఆతఁ డగ్రాసనాధిపుఁ డైనయెడల,
నన్నుఁ గార్యదర్శిని జేయకున్నె?' యనుచు
పొంగుచుంటిని, నా పొంగు క్రుంగిపోయె;
చెఱచుకొంటిని కార్యంబు చేతులార." 234

తే. అని వగచి యెట్ట కేలకు నతఁడు లేచి,
వెస నుపన్యాసకుని ముఖప్రీతికొఱకు
ధైర్యము వహించి పదములు తడఁబడంగ
గొంతు సవరించుకొని యిట్లు గొణఁగఁదొణఁగ: 235

తే. "ఇప్పటికె భోజనమువేళ తప్పిపోయె;
ఐన, మి మ్మాఁపవలసె రవంతసేపు;
ఉభయవాదంబులను వినియున్న మీకు
నేను జెప్పెడి దేమి? మన్నింపవలయు. 236

తే. ఇంక నొకమాట చెప్పి ముగింతు వినుఁడు,
గూఢముగ నింతకన్న నెక్కువయె తిట్టు
కొన్న, నింత స్పష్టంబుగ నెన్నఁడైన
తిట్టుకొందురె సభ్యులు ధీరమతులు? 237

తే. క్రొత్త యన్నంతనే, ప్రాతికూల్య మొదవు;
కాననే, సంఘ మేర్పాటు కావలయును;
దాని యగ్రాసనాధిపత్యము వహింప,
మన యుపన్యాసకునికన్న ఘనుఁ డెవండు? 238

తే. మానముఁ బరస్పరస్తోత్రమండలులును
మానరక్షణోపాయములే గా, నదగ్ర

పదవులం దున్న యజ్ఞులవంటివాఁడె
మన యుపన్యాసకుఁడు, పెక్కు మాట లేల?" 239

ఉపసంహారము

తే. అని షురేమియొ చెప్పుచున్నంతలోన,
కోళ్లగుం పొక్కఁ డధ్యక్ష గోచరించె;
సరగఁ దోఁకలు జాడించి సభ్యు లెల్ల
నెగిరి దుముకంగ, సభ తానె ముగిసిపోయె. 240

క. పెట్టని విందుగ దొరకిన
పిట్ట లుపాహారవిధికి వినియోగపడన్,
పట్టయి నుతికెన్, సభ యు
ప్పట్టున సర్వాంగసౌష్ఠవమ్ము వహించెన్. 241

తే. సభ కొఱంత తీఱనె కాని, సభ్యులందు
పాప! ముపపాదకాదికపదవు లబ్బ
వని, నిరాశచే ముం దేఁగినట్టివారి
కిది మఱింత పశ్చాత్తాపహేతు వయ్యె. 242

తే. ఆత్తఱి శిలాప్రవర్ష మహామహంబు
జరగఁగాఁబోలుఁ బుష్పవర్షంబురీతి;
నాఁటఁగోలె నీ మన కథానాయకుండు
వెఱగుపడు నా స్థలము పేరు విన్నమాత్ర. 243

తే. ఐనఁ, దన పూన్కి నంతతో మానలేక,
కానిదానిఁ బ్రాఁకించు మార్గము గ్రహించి
ఇరుగుపొరు గూరులకు నేఁగి, దొరకు నెడల
చెవి యొసఁగి మెత్తపడువారిఁ జేరఁదీసి, 244

తే. చెవి గోఱికి మతుల్ విఱిచియుఁ, జేతనైన
యుపకృతు లొనర్చియును, మఱియున్ సహా...
ఇట వచింపరా—దింక ననేకగతుల
లంచము లొసంగియును మెడల్ వంచఁజేసఁగ. 245

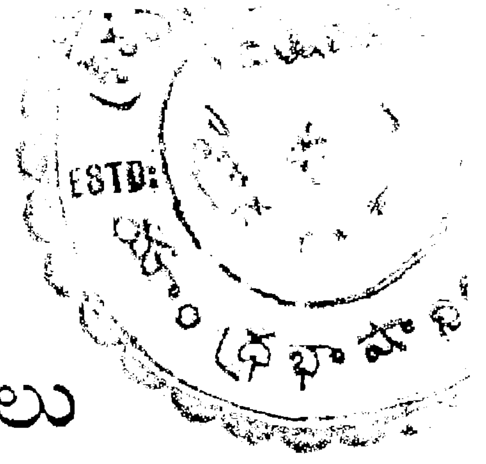
ఆ. కఱవరాని గడ్డి కఱచి యెట్టులో,
వెనుకఁ జింతపడెడి వెఱ్ఱివాండ్ర
నిల్లు లేవఁదీసి, తల్లిదండ్రులు వారు
గొల్లు మనఁగఁ, దోఁక గొఱుకుచుండు. 246

క. సాంఘికసంస్కారమషన్
సాంఘికభేదము ఘటించి, స్వార్థపరత ను
ల్లంఘింపలేక తా నొక
సాంఘికసంస్కర్తయై ప్రశస్తి వహించెన్. 247

ఆ. అతిశయించి యిట్టు లాడంబరము సేయ,
మృగవిభుండు వాని మెచ్చుకొనియె;
మెచ్చి హెచ్చు పదవు లిచ్చెను; బిరుదంబు
లిచ్చె; నింతకన్న నేమి వలయు ? 248

తే. మేల్కొనుఁడు! సాధుజనులార, మేలుకొనుఁడు !
మనుజవేషంబు దాల్చి యీ మాయనక్క
వచ్చినను వచ్చు మిము మోసపుచ్చుకొఱకు,
దాని యత్యాశ కంతంబు గానరాదు. 249

తే. వంచితుఁడు గాక యాత్మార్థపరులచేత,
అనవరతమును న్యాయంబు ననుసరించి,
సర్వజనసుఖావహముగ క్ష్మాతలంబు
నేలుఁగావుత జార్జిపృథ్వీశ్వరుండు ! 250

శ్రీరస్తు

విద్యాశీలములు

కాళ్ళకూరి గోపాలరాయ ప్రణీతము

ఆరయ విద్యచే సద్వృత్తి యడఁగుఁ గాని,
దుర్గుణము కేవలంబు సద్గుణము కాదు;
నీరు పాలకల్మిని రంగు మాఱుఁ గాని,
పూర్ణముగ స్వచ్ఛమగు పయఃపూర మగునె? 1

చ. వితతవ్యాదాలవాలముల వేఱులు పాఁతిన శీలపాదప
ప్రతతి కళాజలంబులఁ గరం బిగురించును బూచుఁ గాచు వి
స్తృతిఁ గను నంతెకా, ముసిడిచెట్లు రసాలఫలంబులన్ రసా
లరయవితానముల్ విషఫలంబుల నిచ్చునె యెన్నఁడేనియున్? 2

తే. ఎపుడు దీపంబు తాఁ బ్రసరించునట్టి
గాజుకుప్పె వర్ణంబునఁ దేజరిల్లు;
అటులె విద్యయు శీలంబు ననుసరించి
పరిణమించుచునుండును బహువిధముల. 3

ఉ. వీరునిచేతికత్తి పృథివీతలరక్షణ సేయు; నద్దియే
క్రూరునిచేత నుండిన నకుంఠగతిం దెగటార్చు సాధులన్;
చోరునిచేత నున్నయెడ సూటిగఁ గన్నము వేయ యోగ్యమౌ;
భీరున కాత్మహాని నిడు; విద్యయు నిట్టిద యెల్లరీతులన్. 4

ఇది యపూర్వసంఘసంస్కరణమునందలి ౫౯-వ పుటలోని ౧_౨౬-వ పద్యమున కనుబంధము. ఇందు విద్యాశబ్ద మిప్పుడు పాఠశాలలలో బోధింపఁబడునట్టి విద్యను మాత్రమే సూచించుట కుద్దేశింపఁబడినది.

తే. ఎందు విద్యామృతమున కాకృతియు లేదు,
తాను పొందెడి పాత్రంబ దానిరూపు;
అంతెగాక, ప్రయోగంబు ననుసరించి
అదియె ప్రాణాంతకం బగు నమృతమయ్యు. 5

ఉ. శుక్తిపుటాంతరస్థ మయి క్షుద్రజలాణువు సైత ముల్లస
న్మౌక్తిక మాగతిన్, సుగుణమండను నొందిన యల్పవిద్యయున్
శక్తికి మించి లోకులకు సత్ఫలదం బగు నన్న, దుర్గుణ
వ్యక్తఫణిన్ కళాచ్ఛలపయఃపరిణామముఁ దెల్ప నేటికిన్? 6

చ. అపరిమితాసుహింస్రమగు వ్యాఘ్రము వ్యాఘ్రముగానె చూపినన్,
వపురనపాయరక్షకు నుపాయముఁ జూచుకొనంగవచ్చు; గో
లపనమునన్ జరించునెడలం దదపాయము దాఁటశక్యమె ?
కపటసుశీలు మైత్రి కడుఁ గష్టము, తత్కపటంబు విద్యయే. 7

ఉ. గంతలుఁ గట్టి దౌష్ట్య మన గాసిలి తా మడిగట్టుకొన్న రూ
పెంతయుఁ దోఁప వర్తిలుచు నెట్లనుకూలమొ యట్లె పల్కి వి
భ్రాంతులఁ జేసి లోకులను వంచకుఁడై తడిగుడ్డ వైచియే
గొంతులు కోయువానియెడఁ గోరనియాపద విద్యయే కదా ! 8

ఆ. గురుహితంబు, కాళ్లకూరి గోపాలరా
య రచితంబు, నీతిపరిచితంబు,
సన్నుతం, బపూర్వసంఘసంస్కరణాఖ్య
నలరు గ్రంథ మిది సమాప్త మయ్యె.

ఆంధ్రపత్రికాముద్రణాలయమున ముద్రితము
మద్రాసు — 1917

కవిత్వోపాయనము

కూళ్లకూరి గోపాలరావు

రచియించిన యీ కృతి

శ్రీ జార్జిచక్రవర్తియు శ్రీ మేరీచక్రవర్తినియు

వేల్సుయువరాజదంపతులుగా

1905-6-వ సంవత్సరమునందు చెన్నపట్టణమునకు విచ్చేసినపుడు

ప్రభుభక్తిపురస్సరముగా సమర్పింపఁబడి

కృతజ్ఞతాభివాదపూర్వకముగా స్వీకరింపఁబడినది.

అభిప్రాయములు

ఆర్యమతబోధిని——ఒక చిన్న హస్తాభరణ మగు పుస్తకము. ఈ పద్యములయందు రావుగారు శ్రీవారికి పూర్వులీ హిందూదేశమునకు నొనర్చిన కొన్ని మహోపకారము లగ్గడించుచు వారిని గొనియాడి తమకుఁగల భక్తివిశ్వాసములు వెల్లడిచేసికొనిరి. పద్యములు హృద్యములుగా నున్నవి.

మనోరమ——గ్రంథము సలక్షణమై మనోహరముగా నున్నది.

కృష్ణాపత్రిక——కవిత్వము పటుత్వము కలిగి, ప్రౌఢముగను రసవంతముగను ఉన్నది. ఈ చిన్న పొత్తము సమస్తవిషయములచేతను శ్లాఘాపాత్రమని మా యభిప్రాయము.

శశిలేఖ——ఈ పద్యములు ముచ్చటగ నున్నవి.........ఇట్టి బుద్ధికౌశలము గలవారిని ప్రాజ్ఞులు ఆదరించుట తగు నని తోఁచుచున్నది.

—దీని నాంగ్లేయపత్రికలు సైతము కొనియాడినవి

పంచిపెట్టుటకు వేయఁబడిన మొదటి కూర్పు ప్రతు లయిపోయినవి

రెండవకూర్పు సిద్ధమయినది. వెల ప్రతి 2 అణాలు మాత్రమే

ప్రతులు కావలయువారు గ్రంథకర్తకు వ్రాయుఁడు

7, తంబుసెట్టి వీథి, మదరాసు

నీతికథాసంగ్రహము

కాళ్లకూరి గోపాలరావు

రచించిన యీ కృతి

డైరెక్టర్ ఆఫ్ పబ్లిక్ ఇన్‌స్ట్రక్షన్ గారిచే

మొదటి మూఁడు ఫారములకును పఠనగ్రంథముగా నంగీకరింపఁబడి

ఆంధ్రదేశమందంతటను పఠింపఁబడుచున్నది

ఇన్‌స్పెక్టరేటు, తాలూకా బోర్డులు, మ్యునిసిపాలిటీలు

దీనిని ప్రైజు బుక్కుగను లైబ్రరీ బుక్కుగను నుపయోగించుచున్నవి

ఆంగ్లేయమందలి కొన్ని 'ఈసపు ఫేబిల్సు' ననుసరించి యాంధ్రపద్యాత్మకముగ వ్రాయఁబడిన యీ చిన్న పుస్తకము బాలురును బాలికలును విద్యాభ్యాసము చేయు వారందఱును చదువఁదగినది. భాష సులభము; కథలు వినోదకరముగ నున్నవి. పటములును లఘుటీకయు కూడఁ గలవు.

కీర్తిశేషులైన ఆనరబిల్ రావ్ బహాదూర్ పనప్పాకము ఆనంతాచార్యులు సి. ఐ. ఇ. విద్యావినోద విశారద గారు, గవర్నమెంటు తెలుఁగు ట్రాన్‌స్లేటరు శ్రీ చెన్నాప్రెగడ భానుమూర్తిపంతులు బి. ఏ. ఎల్. టీ. గారు, శ్రీ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రులుగారు, శ్రీ వావిలికొలను సుబ్బారావుపంతులు గారు, శ్రీ కూచి నరసింహముపంతులు బి. ఏ. ఎల్. టీ. గారు, శ్రీ దివాన్ కొమ్మూరి లక్ష్మీనరసింహారావుపంతులు బి. ఏ. గారు, శ్రీ కలపటపు సుదర్శనరావుపంతులు బి. ఏ. ఎల్. టీ. గారు — ఈ మొదలగువారనేకులు దీని నేకగ్రీవముగా ప్రశంసించియున్నారు.

అంచెకూలి గాక వెల ప్రతి 4 అణాలు మాత్రమే

మద్రాస్ ఎడ్యుకేషనల్ ట్రేడింగ్ కంపెనీ

జార్జి టవును, మద్రాసు

OPINIONS

**Dewan Bahadur K. Krishnaswamy Rao, C. I. E.,
Retired Dewan of Travancore:**

I read with interest your satire 'అగ్రసంస్కరణ[illegible]' in Telugu Verse, on the reform activities of Indi[illegible] communities. The verses are elegant and easy. Y[illegible] are apparently against mere preaching which involv[illegible] no sacrifice, and ostensible performance of public du[illegible] with purely selfish motives. Your chief object is to c[illegible] forcibly the attention of the public, to defects wh[illegible] ought to be removed. I hope and trust that your wo[illegible] may to some extent, help the cause of real progress.

I wish you success in your patriotic undertaking.

**Principal C. Ramalinga Reddy, M. A., F. M. [illegible]
Maharajah's College, Mysore:**

[illegible] I read your book with [illegible] brilliant in parts, and there are passages in it [illegible] likely to become proverbs. It is a satire of much [illegible] and even more promise, and as such is well [illegible] But I can not undertake to write a preface for [illegible] simple reason that at present I can not command th[illegible] [illegible] necessary to do it the justice it deserves. . . .

**[illegible] Sitarama Row, M. A., National College,
Masulipatam.**

[illegible] with intense interest your wonderfu[illegible] [illegible] I feel sure it will serve a[illegible] [illegible] to most of our so-called reformers who [illegible] as leaders of the people. I hope the [illegible] will be enriched more and more by such [illegible] wish you all success.